

**26. Partiumi Tudományos Diákköri Konferencia
Nagyvárad, 2023. május 5.**

**Az előnyelvi ragadványnévgyűjtés és ragadványnév vizsgálata
Gyergyóalfaluban**

Konzulens:

Dr. N. Császi Ildikó

Hallgató:

Vizoli Lea-Szidonia

Tartalom

Bevezetés	3
1. A ragadványnevekkel kapcsolatos elméleti bevezetés	5
1.1. A személynév mint ragadványnév alapfogalma, kialakulása, rendszere	5
1.2. A ragadványnevek létrejöttének, keletkezésének kérdésköre.....	10
2. A kutatópont ismertetése.....	17
3. Az anyagfeldolgozás/-gyűjtés kivitelezése	19
3.1 Szóbeli gyűjtés	20
4. Ragadványnevek rendszerezése és elemzése.....	22
4.1.Gúny- , bók- öröklődőnév indítékából született ragadványnevek	22
4.1.1. Családtagok nevére utaló ragadványnevek	22
4.1.2. Testi tulajdonságra vonatkozó ragadványnevek.....	23
4.1.3. Lelki (belső) tulajdonságra vonatkozó ragadványnevek	26
4.1.4. A szokásra, viselkedésre, cselekedetre vagy szavajárására utaló ragadványnevek 27	
4.1.5. Tisztséget, mesterséget, illetve foglalkozást jelölő ragadványnevek.....	32
4.1.6. Ragadványnevek, amelyek egyéb életkörülményekre utalnak	36
4.1.7. Ismeretlen indítékú ragadványnevek	38
5. Ragadványnevekhez kapcsolódó, szólások és mondások	38
6. Összegzés.....	41
Mellékletek (adatközlők)	43
A kutatásomban segítséget nyújtó adatközlőim:.....	43

Bevezetés

Dolgozatom vizsgálódásának alapja és ezzel együtt központi témája az élőnyelvi ragadványnévgyűjtés és ragadványnév vizsgálata, a szülőfalumban, Gyergyóalfaluban. Témaválasztásomat befolyásolta, hogy szülőfalum a Gyergyói-medencében lévő települések közül igencsak kiemelkedik a ragadványnév használatáról, hiszen Gyergyóalfalu az a község, ahol az egyik legelterjedtebb ennek használata a mai napig. Ez azzal is magyarázható, hogy még a közelmúltban is keletkeztek és jöttek létre új ragadványnevek. Ellenben kutatásomban – a ragadványnevek kialakulását és keletkezését figyelembe véve és azt, hogy hogyan, illetve kik által jöhetett létre – szükséges, hogy visszatekintsek a múltba, olyan személyek segítségével, akik mindezt életük folyamán tapasztalták, akár saját családjuk vagy közvetlen környezetük által, és ennek kapcsán szívesen osztanak meg történeteket, ismereteket, amelyek vizsgálódásom kivitelezését segíti elő. Emellett, hogy egy település ragadványneveit tanulmányozhassam, több szempontot is figyelembe kellett vennem. Elsősorban megfelelő adatközlőket kellett keresnem, akik olyan információkat osztanak meg számomra, amelyek vizsgálódásom előrehaladását segítik, valamint megfelelő forrásanyag is elengedhetetlenül fontos. A ragadványnév vizsgálatának folyamata rendkívül sok érdekességet, tanítást és egyben tanulságot hordoz magában. Mivel egyrészt betekintést nyújt a faluban jelenlévő névállományba, másrészt a kutatás kivitelezésével olyan hasznos információkkal szolgál, amelyek ismeretével a falu történeti múltjára engedhet visszatekintést, ami nagyban hozzájárul hasznos útmutatással a nevek eredetének kialakulásához. Dolgozatomban, nemcsak nyelvészeti, hanem néprajzi szempontokat is figyelembe veszek, ennek köszönhetően betekintve egy kisebb, múltbeli közösség rejtett mindennapjaiba. Megismerve közelebbről lakóhelyemet és annak kisebb közösségét.

A kutatásom célja elsősorban az, hogy szülőfalumban, Gyergyóalfaluban, összegyűjtsem, majd ismertessem a ragadványnevek sokféleségét, azt, hogy hogyan, milyen módon, milyen indíttatásból, kik hatására jöttek létre és maradtak fent napjainkig. Hiszen magam is tapasztalom itt élve ennek gyakori használatát, ellenben a névnek, magának a szónak a jelentése, valójában háttérbe szorul nem is gondolva arra, hogy mi lehet a mögöttes jelentése. Bennem is felvetődött a kérdés e nevek eredetére, ennek alapján is tűztem ki célul azt, hogy igyekszem kutatásom által feltárni a ragadványnevek jelentésének sokszínűségét.

Mindemellett meg kell jegyeznem azt, hogy egyes közösségek mindennapi életében fontos szerepet játszanak a ragadványnevek, mivel segítségükkel nemcsak a gyakori nevek

megkülönböztetésére világítanak rá, hanem következtetést engednek ragadványnevet viselő személyek foglalkozására, tulajdonságára, szokásaira, származására, testi adottságára, esetleg olyan tetteire, amit valamelyik felmenője a múltban követett el.

A téma aktualitását azt jelenti, hogy részletes kutatás ebben a témában Gyergyóalfalura vonatkozóan még nem született, így érdeklődésemet felkeltve, a felmerülő kérdések megválaszolásához fontosnak tartottam a ragadványnevek vizsgálatát. Abból kifolyólag is érdekes e nevek vizsgálata, mivel a falu névállományát áttekintve saját felmenőimben is találhatunk olyan példát, ahol a vezetéknév és a keresztnév között szerepel gyakran egy, ritkábban két betű mint rövidítés. Ez a fajta jelölés is a megkülönböztetésre szolgált, amelyre a későbbiekben részletesebben is kitérek.

Összefoglalva: a dolgozatom első felében elméleti kérdésekkel is foglalkozom, amelyek magukba foglalják a ragadványnevek kialakulását és történetét, illetve a fogalommeghatározást. Az elméleti kérdések után fontosnak tartom ismertetni a kutatópont történetét, jellegzetességeit, illetve vizsgálódásom fő részéhez érve kiemelni és elkülöníteni a ragadványneveket, szakirodalmak segítségével, azt, hogy viselői a gúny indíttatásából, esetleg ennek ellentettjeként, jó tulajdonságról, cselekedetről kapták, és hogy büszkesség vagy éppen szégyenérzet tölti el őket, ezek hallatán, esetleg használatakor.

A legvégén pedig összefoglalom azokat az észrevételeket, tapasztalatokat, amelyekkel kutatásom során gazdagodtam, és azokat a szempontokat, amelyek a legeredményesebbnek bizonyultak.

1. A ragadványnevekkel kapcsolatos elméleti bevezetés

1.1.A személynév mint ragadványnév alapfogalma, kialakulása, rendszere

Először is a mélyebb elemzést megelőzően fontosnak tartom a személynév és a ragadványnév fogalmának tisztázását és meghatározását, mivel úgy gondolom, hogy e fogalmak alkotják mindazon gyakorlati alapfelvetés egészét, amelyek a későbbiekben elemzésre kerülnek. Mindkét kifejezés esetében kijelenthetjük azt a felvetést, miszerint szókészletünk szerves részeként vannak jelen, bár meglátásom szerint, ez a kijelentés lehetséges, hogy a személynévek tekintetében erőteljesebb, hiszen a ragadványnevek használata, csak bizonyos területekre lehet jellemző. Mindemellett, úgy hiszem, hogy valamilyen formában a ragadványnév is egy adott személy megkülönböztetéseként szolgáló névként használandó, akárcsak a személynév. Ebből adódóan is szeretném néhány mondatban megemlíteni, majd a személynév és a ragadványnév viszonyát is röviden kifejteni a következőkben. Tehát a személynév vagy ennek tanulmányozását kifejező szakszó antroponimák, alapszókincsük részeként vannak jelen, olyan nyelvi jelek egészét teszi ki, amelyek fontosak, illetve a mindennapi életünkben rendkívül gyakori a használatuk és természetesen, amit már a fogalom kifejtésénél is megemlítettem, hogy a szókészlet szerves részét alkotják. HAJDÚ MIHÁLY nyelvész a személynévekkel kapcsolatban egy általános tényt fogalmaz meg, miszerint az emberek névvel nevezik meg egymást, amióta beszélni tudnak. Azt is hozzáteszi, hogy amellett, hogy használatuk állandó jelleggel működik, vidékenként, népenként és sok esetben vallásonként is változik. A ragadványnevek vonatkozására is ugyanez vonatkozik, hiszen megkülönböztetés céljából használják. A személynévek differenciált kutatása a magyar névtudományban jelentős múltra tekint vissza. Hiszen a kutatókat évszázadok óta foglalkoztatják a nevek kialakulása és fejlődése, annak általános kérdései (Hajdú 2003: 17–37).

A továbbiakban rátérek a ragadványnév mint kifejezés értelmezésére. Számos szakirodalmat tudhat magáévá a ragadványnév-vizsgálat, amely hozzájárul a kutatás mélyebb értelmezéséhez, kifejtéséhez, és emellett a kutatás folyamatát is nagyrészt elősegíti. Az anyaggyűjtésemet megelőzően elengedhetetlen volt a szakirodalmak, illetve a ragadványnevekhez kapcsolódó írások és tanulmányok tanulmányozása. Ha meg szeretném határozni magát a terminust, akkor első látszatra talán nem is tűnhet bonyolultnak, mivel ha csak egyszerűen a szót, mint olyant nézem, akkor első értelmezésre rögtön a szó első részének,

a *ragad* terminus alapján értelmezzük. Az *Arcanum* elektronikus szótárban, elsődleges magyarázata alapján a *ragad* szónak a jelentése 'valamihez hozzáragad vagy ráragad'. A ragadványnév alatt pontosan ez értendő, egy tulajdonságtól, egy viselkedéstől, esetleg üknagyapától, dédapától, nagyapától öröklött név, ami „hozzáragadt”, „ráragadt” az egyénre, és megmaradt akár több generáción keresztül. Az értelmező szótár megjeleníti negyedik pontjában, átvitt értelemként a következőképpen írja: valakit úgy neveznek vagy esetleg olyan névvel illetnek rendszeresen, amely rá vonatkozik. Ámbár önmagában a ragadványnév mint fogalomhasználat, szakterminus a névtani irodalomban a XX. század második felére tisztázódott. A Magyar nyelv értelmező szótárában megjelent ragadványnév magyarázat a következőképpen hangzik: „*Valakinek a hivatalos nevével együtt használt, emlegetett, származásra, foglalkozásra vagy valamely jellemző tulajdonságára utaló, többnyire tréfás, vagy gúnyos megkülönböztető név, amely nemzedékek során a hivatalos név részévé is válhat*” (ÉrtSz. 1961: V, 891). Az egyik tulajdonsága, hogy létezhetnek önmagukban használt ragadványnevek, melyek a hivatalos nevet helyettesíthetik, akár a hétköznapi beszédben, és ebből adódóan nem mindig vannak olyan helyzetek, amikor a hivatalos névvel együtt szerepel. Már gyakrabban elhangzott, hogy legfőbb funkciója nyilvánvalóan a megkülönböztetés, de mindemellett a tulajdonságra, a származásra, a foglalkozásra betöltött funkciója is megemlíthető.

A 2003-as Magyar értelmező kéziszótárban a következő magyarázatot olvashatjuk a ragadványnév fogalom alatt: „*A hivatalos név helyett vagy vele együtt használatos (tréfás vagy gúnyos) megkülönböztető személynév (pl. Görbe Balogh István)*” (ÉKsz. 2003: 1117).

A terminus következtelen használatára is vannak utalások, miszerint már jóval korábban keletkezett. LŐRINCZE LAJOS a következtelen használatra, a névtípusra, pontosabban a ragadványnév alkalmazására tesz utalást: „... *a melléknév, megkülönböztető név, ragadványnév, gúnynév műszót szoktuk használni, meglehetősen következtelenül*” (LŐRINCZE 1951: 68). BAUKO JÁNOS még további három szót is említ tanulmányában, az iménti felsorolásból kimaradtak, ezek a következők: ragadt név, ragadék név, csúfnév (BAUKO 2007: 6).

A Magyar Nyelvőr második számában a következtelenséget felülírva legelőször SZILÁDY ÁRON nyilatkozik a ragadványnevek kapcsán, ami a következőket támasztja alá: „*Semmivel se méltathatjuk csekélyebb figyelemre az úgynevezett gúnyneveket. Döbrentei ezeket ragadt neveknek mondja valahol. Én a nép közt a „csúfnéven” kívül ragadvány névnek*

szintén hallottam a gúnynevet, s megvallom, nem tartom helytelen nevezetnek” (SZILÁDY 1873: 12). E meghatározást szemügyre véve megbizonyosodhatunk, hogy értelmezése és vizsgálata, igencsak régre nyúlik vissza, 150 évvel ezelőttre. Ebből a rövid részletből is kitűnik és érezhető, hogy leginkább negatívumként volt használatos, mintsem pozitív oldalról. Ez azért is érdekes, mivel vizsgálódásomban is tapasztaltam, hogy az esetek túlnyomó részében, a személynevek kivételével, valóban inkább negatív irányultságúak a ragadványnevek, viszont azt is hozzá kell tennem, hogy ennek ellenkezőjével is találkoztam, ami pozitív. Itt szintén meg kell, hogy említsem azt, hogy az adatközlőkkel beszélve, őket hallgatva nagymértékben látványos volt a kontraszt a negatív és pozitív jelentésű ragadványnevek között, amelyet kutatásom fő korpuszában ki is fejtek.

BALOGH LÁSZLÓ meghatározásában törekszik arra, hogy megszüntesse a terminológiai következetlenséget, ezért a következőképpen vélekedik szakirodalmában: *„A ragadványnév műszót, függetlenül a név szerepétől, eredetétől és használati formájától, általános értelemben alkalmazom mindazokra a nevekre, melyek a hivatalos nevek mellett, vagy azok helyett állnak*” (BALOGH 1966: 110).

KÁLMÁN BÉLA nyelvész két nagy névcsoportot vizsgált összegző jellegű könyvében, melyek a következők: helynevek és személynevek csoportja. Munkájában, a személyneveken belül külön érinti a ragadványnevek részét is. Ebben az írásában külön említést tesz a ragadványnevek kialakulásának okára, amelyet részletesen taglal. Úgy vélekedik, hogy elsősorban annak tulajdonítható a ragadványnevek létrejötte, hogy a már meglévő különböző személynévi becenevek mellé hozzáadódott az adott személyre jellemző névváltozat, erre abból kifolyólag volt szükség, mivel a becenevek, amelyet szintén egymásnak adtak az emberek már nem bizonyultak elégnek. Az iménti kijelentés is a gyakori azonos névhasználatra ad okot, hiszen a tulajdonnévből alakulnak ki a becenevek, amelyek szintén nagyon azonosak egymással, viszont a ragadványnevek egy kissé abban különböznek, hogy nem annyira gyakori az átfedés, mint előző két esetben, bár ebben az esetben is megjelenik az azonosalakúság. Azt is megfogalmazza, hogy olyan eset is előfordulhatott, hogy az emberek csupán szórakoztatás indíttatásából adtak ragadványnevek. Még emellett, ami szembetűnő, hogy a szerző kiemeli azt, miszerint a ragadványnevek használata, már ősidők óta jelen van. Ezt azzal támasztja alá, hogy még az uralkodóknak a régi időkben is voltak ragadványnevei (mint például Kun László, Vak Béla, Könyves Kálmán stb.) A szerző azt a tényt felvázolta, hogy a falvakban sokkal kiemelkedőbb a ragadványnév szerepe, mint a városokban, mivel a lakosság számát tekintve a falvakban közelebbi kapcsolatban állnak az emberek egymáshoz (Kálmán 1989: 9–110).

HAJDÚ MIHÁLY a ragadványnevekkel kapcsolatos tanulmányában szintén említést tesz a középkorban uralkodók ragadványneveire, és úgy fogalmazza meg, hogy nagyon gyakran az utókor, illetve néha az alattvalók ruházták fel őket, ezzel a megkülönböztetéssel. Országonként sorolja fel az uralkodók nevéhez köthető ragadványokat. A fentebbi példában KÁLMÁN BÉLA tanulmányában láthatóak a magyarországi uralkodók ragadványnevei. Emellett még a szerző említést tesz angliai (Földnélküli János, Oroszlánszívű Richárd), franciaországi (Jámbor Lajos, Hebegő Lajos, Civakodó Lajos stb.), németországi (Madarász Henrik, Fekete Henrik, Civakodó Henrik stb.), az előbbi példákban nagyon jól látszik a gyakori névhasználat és az ennek okán kialakult megkülönböztető tulajdonság. Hozzáteszi még, hogy e pontosító nevekkkel nemcsak a nemesek, hanem a közrendűek is rendelkeztek. Kifejti példákkal szemléltetve azt a tényállását is, hogy többször előfordult a ragadványnevek családnévvé alakulása (Budai Nagy Antal, Beregszászi Nagy Pál, Juhász Nagy Sándor stb.), ellenben előfordultak olyan esetek is, ahol néha eldönthetetlen volt, hogy egy-egy régi följegyzés már kettős családnév vagy még ragadványnévként van jelen. Érdekes módon azt állítja, hogy a proscriptiók (körözések), bírósági tárgyalások utalnak leginkább a régi, szép számú ragadványnevekre. Ennek kapcsán két századot is megemlít: a XIV. és a XVIII. századot.

HAJDÚ MIHÁLY szóvá teszi azt is, hogy új ragadványnevek minden egyes közösségben keletkezhetnek mind munkahelyen, iskolában, katonaságban, sportklubban, mind falun vagy más szoros együttélés következtében is kialakulhat. Leggyakrabban a falvakban létrejött családnemekről olvashatunk, HAJDÚ MIHÁLY is ezt hozza fel példának, miszerint ugyanazok a jelentéstani rendszer szempontjából a falusi ragadványnevek mint a családnemek. Véleményem szerint funkcióját tekintve valóban van megegyezés. Ehhez kapcsolódva a szerző elkülöníti csoportokra a ragadványneveket, amelyek utalhatnak: 1. tulajdonságokra, külső vagy belsőre egyaránt, 2. felmenőinktől örökölt keresztnemek, 3. mostani vagy régi helyre való utalás, vagy akár negyedikként megemlíthető valamilyen eseményre való utalást. Az elemzésben példákkal és részletesebben is szó lesz, az imént felsorolt alpontok alátámasztására, saját gyűjtésem kapcsán. Nagyban hasonló a keletkezése a magyar községi egyelemű keresztnemekhez és a családnemekhez, mindkét esetben legtöbbszörének kideríthető a keletkezése és az eredete. Mindezt összevetve és az előbbieket összesítve a szerző az alábbi módon határozza meg a ragadványnév fogalmát: *„Azokat a névelemeket, amelyeket a hivatalos kereszt- és családnemek, valamint a beceneveken kívül az emberek adnak egymásnak bármilyen szándékkal, ragadványneveknek nevezzük. Ezeknek keletkezéséhez mindig valamilyen közösség kell, amelyben személyesen ismerik egymást az elnevezettek és elnevezők”* (HAJDÚ 1994: 43).

Összesítve a fentebb írtakat még néhány meghatározást említenék a ragadványnév fogalmát illetően néhány szerző magyarázata által. Elsőként TÓTH KATALIN magyarázatát emelném ki, aki a ragadványnév fogalmának tisztázását az elsők közt kezdte meg: „*Véleményem szerint a ragadványnév a legtágabb kategória, összefoglaló, gyűjtő név, s a különböző névfajták ennek alcsoportjai (...) a megkülönböztető-, a gúny- és csúfneveket együttesen nevezem ragadványnévnek*” (TÓTH 1966: 96–97).

ÖRDÖG FERENC szintén egy más perspektívából közelít a ragadványnevekhez, ő az írott formára is felhívja a figyelmet és a csoportosítás tekintetében a név hangulata alapján rendezi a ragadványneveket. Ennek alapján így ír: „*Ragadványnévnek nevezem mindazokat a nem anyakönyvezett neveket vagy névszerű szokat (pl. fia): a) amelyek a hivatalos iratokon, mint megkülönböztető szerepű nevek szerepelnek; b) amelyek a szóbeli névrendszerben működnek, akár mint közömbös hangulatú ragadványnevek, akár mint expresszív hangulatú, elismerést, kedveskedést kifejező bóknevek, illetőleg csúfolódó hangulatú gúnynevek*” (ÖRDÖG 1973: 154).

Az előbbieken kiemelt meghatározásokra azért volt legfőképp szükség, mivel magyarázatokat adtak a terminus pontos értelmezésére, és ezzel egyidőben elősegítették kutatásomban a vizsgálódást és az áttekinthetőséget. Úgy gondolom, hogy habár minden egyes szerző másképpen fogalmazta meg, más szemszögből láttatja a kifejezés milyenségét, meghatározását, csoportosítását, felosztását, de mégis közös nevező lehet mindegyik esetében azok a tényállások, miszerint a közösség által alakultak ki, illetve minden olyan név ragadványnévnek tekinthető, ami a hivatalos néven kívül használatos. Napjainkban, a szakirodalmakban a szó használata állandó formát öltött.

Összesítésképp ennél a résznél meg kell jegyeznem, hogy kutatásom során észrevettem, hogy a ragadványnév mint fogalom a közösség körében kevésbé használatos. A terminusnak egy kevésbé eltérő változata van jelen, mégpedig az úgynevezett ragasztott név. Látható az, hogy nincs nagy eltérés a két kifejezés között, mégis különböző. Innen is látszik, a terminus magyarázata, ahogyan a közösség kialakította magának magát a szót, és a jelentése is egyből adott, valakire ráragasztott, az ő ragasztott neve. Ha csak egy hasonlatot veszek alapul, valamit valamire ráragasztok, például egy papírvirágot ráragasztok egy másik papírra, akkor az, rajta marad, ekképp képzelhetjük el a ragadványneveket is. A nép körében is így él. Adatgyűjtésem során ez rendkívül szembetűnő jelenség volt. Az adatközlővel találkoзва, elsőként a ragadványnév szót használtam, amelyre egyes adatközlők reagálásképp, inkább az idősebb generáció, egy kisebb gondolkodás után megjegyezték, hogy ragasztott név. Valóban a két

terminus között nincs igazán nagy eltérés, inkább csak formaiság, és mégis a gyakorlatban kitűnt a kifejezés különbözősége. Nagymértékben mondanám inkább azt, hogy gúnynévként, csúfnévként használják, bár ennek a fentiekben tett említésemben is találkozhatunk olyan ragadványnévvvel, amelyet az adott személy büszkén „visel”.

BAUKO JÁNOS is szóvá teszi tanulmányában a szlovákiai magyarok kapcsán, amit az adatgyűjtésem kivitelezésekor magam is tapasztaltam, a ragadványnév terminus ismeretének hiányosságát, valamint azt, hogy szintén a csúfnév mint kifejezés használatos gyakrabban. Azt is hozzáteszi, hogy elkülöníthető egymástól, és ugyanakkor jelentésben különbséget is kell tenni a ragadványnév és a csúfnév között (BAUKO 2007: 8). Tóth Katalin is tesz utalást e két kifejezés elkülönítésére. Úgy vélekedik, hogy a megkülönböztető neveknel (hiperonima) a ragadványnév felfogható egyfajta összefoglaló elnevezésnek, míg a különféle kategóriák (hiperonimák) hozzájuk kapcsolódnak: kedveskedő nevek, csúfnevek stb. (vö. TÓTH K. 1966: 96). Hogyha a megnevezésre alkalmas terminusokat vesszük alapul, akkor már nem feltétlenül találjuk helyénvalónak a gúnynév és ennek szinonimájaként meglévő csúfnevet, abból kifolyólag is, mivel azt mondhatjuk a ragadványnevek egy részére, amit BAUKO is kifejt, hogy egy részük az egyes személyek családi hovatartozását mutatja gyakran, valamint egy másik részük neutrális, kedveskedő hangvételű is lehet. Emellett még úgy vallja a szerző, hogy a különbségeket a csúfnév és a ragadványnév között szemléltethetjük a hiperonímia–hiponímia dichotómia jelenlétével. A következőkben magyarázatot ad mindezekre, olyasképp, hogy először is nyilvánvalóvá teszi, hogy ugyanabba a jelentésmezőbe sorolhatóak. Mindezek után az előbbieken említett lexémákat azonosítja. Úgy vélekedik, hogy egy összefoglaló elnevezés a ragadványnév, a megkülönböztető nevek esetében pedig hiperonima, ehhez kapcsolódva megemlítendő, hogy a személynév egyéb típusaival azonos szemantikai szinten áll, amelyek a családnév, keresztnév és a becenév. A gúnynév, vagyis a csúfnév a ragadványnévhez hasonlítva egy kategória, tehát egy hiponima, viszont a ragadványnevek rendszerébe tartozik (BAUKO 2007: 8). Személyes meglátásom szerint a gúnynév és a csúfnév fogalmát is bár tekinthetjük szinonimaként, mégis a gúnynév terminusát erőteljesebbnek érzem.

1.2.A ragadványnevek létrejöttének, keletkezésének kérdésköre

A fentiekben a szakirodalmak alapján kiemeltem néhány olyan meghatározást, valamint jellemzőt, amely a ragadványnév kutatás elősegítését eredményezi. A továbbiakban pedig felhívnom a figyelmet szintén olyan szerzők tanulmányának írásának, akik a ragadványnév

létrejöttének, illetve keletkezésének kérdéskörét boncolgatják. Hiszen úgy gondolom, hogy a meghatározások és a rendszerezések mellett szükséges e nevek létrejöttének okait is megemlíteni, mivelhogy a kutatás alapjához hasonlóképp hozzátartozik az, hogy miként, hogyan és milyen módon jöttek létre.

Először is a ragadványnév keletkezését illetően MÁRTON GYULA neve fontos szerepet játszik. Magyarázata egészen a régi időkre nyúlik vissza, pontosabban 1945-re. Így vélekedik a ragadványnév keletkezéséről, amelyet az ember ősi névadási ösztönével támaszt alá: *„Egyébként azt hiszem, nem tévedek, ha a gúny- és mellékneveket azzal az ősi névadási móddal hozom kapcsolatba, mikor az illetőnek valamilyen testi vagy lelki sajátossága vált névvé. A nép kifogyhatatlan humora és az azonos nevűek megkülönböztetésének szüksége tehát nem tekinthető e nevek keletkezési okának. Az említett két tényező valószínűleg csak elősegítette, jobban mondva csak biztosította ősi névadási módunk e csökevényének vitalitását, fennmaradását”* (MÁRTON 1945: 89). Tehát, ha a fentebb idézett magyarázatot veszem alapul, akkor arra a következtetésre jutok, hogy a saját vizsgálódásomat figyelembe véve valóban csak megerősíteni tudnám MÁRTON GYULA kijelentését, mivel ténylegesen a legtöbb ragadványnév valamilyen testi vagy lelki tulajdonságra ad utalást. Ellenben a szerző mindezek mellett kissé mellékesen említi, és azt fogalmazza meg, hogy az azonos nevűek megkülönböztetésére alakult ki, és ahogy ő fogalmaz, hogy az emberek humora által kialakult ragadványnevek csak elősegítették, biztosították fennmaradását, mintsem kialakulásának keletkezési okát adták volna. E megfogalmazás azért is érdekes, mivel az imént megfogalmazott két „állítás”, a kutatásomban úgy jelenik meg, mint okot adó tényező arra vonatkozóan, hogy megkülönböztetesként szolgáljon, és az azonos nevűség a kutatópontomon úgy ismeretes mint ragadványnév. A kutatásom során arra sem kaptam magyarázatot, hogy a külső vagy belső tulajdonságot kifejező ragadványnevek esetleg előbb kialakultak volna, mint a humor gyanánt vagy a megkülönböztetésre létrejött ragadványnevek. A szakirodalom olvasása közben rendkívül felkeltette érdeklődésem e kijelentés mivolta. Ugyanis Márton Gyula saját értelmezésében előrébb valónak, pontosabban fogalmazva ősibbnek tartja a tulajdonságra vonatkozó megnevezést. Nem találtam a saját kutatásomban egyenlőtlenséget e nevek létrejöttében, viszont azt hozzá kell tennem, hogy abban valóban ténylegesen eltér a szerző magyarázatához kapcsolódva, hogy látványosan nagyobb csoportot képvisel a külső, valamint belső tulajdonságú ragadványnevek, mint az ettől eltérő például a felmenőktől kapott, „öröklött” név vagy akár a szokás indítékaként meglévő ragadványnév. BAUKO JÁNOS azt mondja ehhez kapcsolódóan Márton Gyula által az alfejezet elején idézett kijelentéséhez

reagálva, hogy az igénye a szerves kapcsolatnak is szerepet (és akkor itt játszva a szóval így folytatja, hogy) játsz(hat)ott a viselője és a név között a nevek keletkezésében (BAUKO 2007: 8).

J. SOLTÉSZ KATALIN a következő megfogalmazást adja a ragadványnevek mint megkülönböztetés céljából adott jelzésére: *„A személynevek eredeti funkciója egy-egy személy egyértelmű azonosítása és megkülönböztetése. Ezt a funkciót a személynév csak addig képes betölteni, amíg túlságosan sok azonos nevű személy térbeli és időbeli közelsége zavaró poliszémiát nem eredményez”* (J. SOLTÉSZ 1979: 46). J. SOLTÉSZ KATALIN magyarázatában is jól érzékelhető a megkülönböztetésre és azonosításra utaló erőteljes nyomatékosítás. Azt a tényt is hozzákapcsolja, amit már az előzőek kapcsán is megemlítettem, hogy az elterjedt és a gyakran használatos nevek kapcsán megkülönböztető jelzőként szolgálhat. Azt írja, hogy a személynevek legfőbb funkciója a személyek pontos azonosítása, ami természetesen egyértelmű és teljes mértékben alátámasztható. Mindemellett a szerzővel egyetértve beigazolódnak az a tény, miszerint amikor a személynevek már kevésnek tűnnek, poliszémiát eredményeznek és egyfajta kiegészítésként ennek eredményeként hozzárendelődik a különbségtétel indíttatásából létrejövő ragadványnév. Azt mondhatom, hogy a dolgozatomban említett minden egyes meghatározás, magyarázat azonos „fundamentummal” rendelkezik, hiszen mindegyik esetében a jelentésbeli kimenetele ugyanabba az irányba rendeződik.

Kutatópontomra, Gyergyóalfalura is jellemző, hogy ugyanazon vezetéknevvel, illetve keresztnévvel rendelkező személyeket ragadványnév segítségével különböztetik meg. Ehhez irányulva egy adatközlőm nyilatkozatát osztanám meg: *„Alfaluban rengeteg ragadványnév volt az azonosítás és a megkülönböztetés céljából. Voltak olyan emberek, akiket a rossz szokásaikról neveztek el, másikat becézésből, gúnyolódásból, s olyan is volt, akinek őseiről, nagyszüleiéről, oda tették az üknagyapja vagy nagyapja nevét, mert sok hasonló nevű volt, lehetett a lakhelyükről, testi fogyatékoságukról. Például Gál(l) családoknak van a legtöbb megkülönböztetése 44 féle. Gál(l) Imréből is annyi van, ha nem is ismerték annyira, és amíg a postarendszer sem működött odaírták melléje, hogy kinek szánják, már nem is mondják, nem is szólítják másképp csak a ragadványnevének a gyakori vezeték-, keresztnévvel előfordulókat.”* Ugyanakkor nagyon sok Baricz is van kb. 26 változat. A Kis(s)eknek egy s-el és két s-el 23 változat van. De ugyanúgy van a Györf(f)(y)(i) név is, egyesek egy f-el, két f-el, mások y-al, i-vel írják, legalább 15 féle ragadványnév keletkezett.” Nagyon gyakran előfordult, és mondhatom azt, hogy mai napig előfordul, hiszen itt élve magam is szoktam használni, azonosítás pontosítása érdekében, amikor már a hivatalos név a többszöri előfordulás

eredményeként kevésnek bizonyul, ezért odateszik a ragadványnevét, és már mindjárt tudja az illető, hogy esetlegesen kiről/kikről van szó. Erre ad bizonyosságot egy adatközlő is: *„Én is csak legtöbbször úgy tudom leszámaztatni, hogy ez ettől a névtől származik s a másik a másik névtől származik.”* Magam is tapasztalom beszélgetésben, néha előfordul az, hogy egy adott személyre szerettem volna utalni, viszont a hivatalos név hallatán a beszélgetőpartner nem jött rá, így a ragadványnevet használom, és már rögtön tudja, hogy kiről van szó. Na de lássuk az előbbieken adatközlő által idézettekhez kapcsolódva egy magyarázatot: *„Mivel nagyon sok nevű volt, például Gál(l) Imre. Egyszeribe nem tudták az emberek egymás között. Ha nem a postás vitte a levelet, hogy fel legyen írva a házszám, hogy például 600-as vagy 2-es, akkor nem tudták. Például vettem egy disznót Gál(l) Imrétől. De melyiktől? S akkor elmondták, hogy a Büzlitől, a Petroleumostól, Szikrától, Kupertől, Gagytól, Gábortól...vette-e?”* vagy szintén egy adatközlő által idézettekben: *„...S akkor mondták, hogy: Melyik Mészáros? Hát lenn a Kerekes Mészáros, Kerekes! S egyből tudták, oda tudtak menni.”* Az imént idézett példa is arra mutat rá, hogy keletkezését, létrejöttét, kialakulását nagyban segítette az, hogy az emberek tudják és tisztában legyenek azzal, hogy kiről, esetleg kikről beszélnek a félreértések elkerülésének érdekében.

Még egy kiemelkedő szerzőt meg kell, hogy említsek, ÖRDÖG FERENCet, aki az előbbi példákkal és tanulmányokkal, szakirodalmakkal ellentétben azt állítja, hogy nem kell, hogy az adott név gyakorta előforduljon, anélkül is keletkezhet ragadványnév: *„lehet olyan személynek is ragadványneve, akinek a vezetékeve nem tartozik a leggyakoribbak közé”* (ÖRDÖG 1973: 152). Ehhez annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy a saját kutatásom és az interjú készítés során az esetek nagyobb százalékában leginkább az adatközlők által is olyan vezetékevekkel találkoztam, amelyekhez azért társult ragadványnév, mert gyakran előfordul. Hogyha olyat kellene mondanom, ami nem fordul elő gyakran a vezetékevek listáján, és mégis rendelkezik ragadványnévvel, akkor a tette mint cselekvésre asszociálnék. Gondolok itt olyanra, amikor az illető olyat cselekedett, minek eredményeként rajta maradt az adott ragadvány. Bár ezt az esetet sem érzem úgy, hogy igazán erre utalna. Személyes meglátásom alapján én ezt kissé véletlenszerűnek látom, mivel az illető a ritka vezetéknév előfordulása ellenére olyat cselekedett, vagy akár olyan külső, belső tulajdonsággal rendelkezhet, ami szembetűnő lehet. Gyergyóalfaluban a leggyakrabban a gyakori vezetéknév előfordulása hozta maga után ragadványneveket. Egy további adatközlő így nyilatkozik: *„Egyiknek ilyen neve volt, a másinak olyan, hogy tudják, kiről van szó. Meg kellett különböztessék. Itt sok a ragasztott név. Az emberek adták a neveket. Rancz volt több, más vezetéknév is több, de hogy meg tudják*

különböztetni, a nép adott neki ragasztott nevet. Csúfság volt inkább.” A következő pár sor is ezt a gyakoriságot támasztja alá, amit szintén egy adatközlőmállított: „Átöröklődött egyik a másiktól. Aztán a Csesszencsek. Azok a Gál(l)ok voltak. Sokan voltak, sok testvér, de mindegyik neve után ott van a Csesszencs. Hamarább van azt mondani, mert Gál(l) a nevek. De ez hamarabb van, hogy azt mondja Csesszencs Dénes, Csesszencs Pista. Sok fajta Gál(l) van. Bariczoknak is volt a Csesszencs, csak rokonok voltak, átörökölték. Csesszencs Annané. Nem mondták, hogy Baricz Feriné.”

Ha a ragadványnevek keletkezésének és létrejöttének kérdéskörén belül a névadás indítékát is megemlítem, akkor elsőként mindenképp BALÁZS JUDIT tanulmányát idézném, aki először is arra hívja fel figyelmet, hogy a név jelentésével a névadás indítéka nem azonosítható. Inkább egy lélektani mozzanathoz hasonlítja, amely alapján a név létrejön. Tehát BALÁZS JUDIT szavait: „...a névadás indítéka nem azonos a név anyagául szolgáló közszó jelentésével, és semmiképpen nem azonos magának a névnek a jelentésével, bár kétségtelenül mindkettőhöz köze van. A névadás indítéka, motivációja lényegében az a lélektani mozzanat, amely alapján a név létrejön” (BALÁZS JUDIT 1982: 9). A névadás indítéka szemszögéből megemlíteném B. Gergely Piroska neve is, akinek szakirodalmában szereplő csoportosítások a gyakorlati kutatásom alapját képezik a későbbiekben. Most a névadás indítéka szempontjából, hogyan is fogalmaz? Szempontok felsorolásával érzékelteti az indíték milyenségét, azt, hogy mire utalhat, ahogyan ő fogalmaz, hogy mire tájékoztat, tehát az utalás által miből alakulhat ki. Ekképp hangzanak B. Gergely Piroska szavai: „a közösségnek az életmódjáról sokféleképpen tájékoztat: fényt vethet foglalkozására, települési viszonyaira, népi összetételére, szokásaira, rokonsági, családi kötöttségeire, arra, hogy az emberi tulajdonságok közül, az életkörülmények köréből mit találnak említésre, gúnyra vagy dicséretre méltónak stb.” (B. GERGELY 1977: 84). BAUKO e idézet összefüggésében úgy vélekedik, hogy társadalmi-népismereti tanulságokat is magában hordoz a névadás indítékának a feltárása. A szakirodalmakat és a tanulmányokat megvizsgálva és áttekintve ennek kiindulópontjaként azt lehet állítani, hogy a leggyakrabban szembejövő pontnak számít a névadás indítéka a ragadványnév-vizsgálatokban és ennek következtetéseként a szakirodalmakban és a tanulmányokban gyakorta megtalálható (Bauko 2007: 9).

Mindezek mellett a ragadványnév-vizsgálathoz kötődő tanulmányoktól, szakirodalmaktól, illetve az élőnyelvi ragadványnév-gyűjtéstől és -vizsgálattól eltérően találhatunk a szépirodalomban is utalást a ragadványnév alkalmazására. Mivel a vizsgálódásom nem a szépirodalmi művekben meglévő ragadványnevekre irányul és ebből

kifolyólag mélyebb elemzés sem követte, hogy számszerűsíteni tudjam e műveket. Viszont fontosnak tartottam azt, hogy megemlítek legalább két olyan szépirodalmi művet, amelyekben olyan nevekkal találkozhatunk, amik ragadványnévként funkcionálnak. Ahogyan fentiekben már szó volt az ősidők óta fennálló ragadványnevekről az uralkodók esetében akár, úgy szükségesnek tartottam említést tenni a szépirodalom felhozatalából is kiemelni egy-kettőt. Hiszen ugyanúgy egy közösség, egy csoport, egy társadalom élete részét képezik, mint a ragadványnevek rendszere, és talán ezután más szemmel tekinthetünk a szépirodalmi művekre. Elsőként említenék példaként a Nobel-díjas író, KERTÉSZ IMRE a *Sorstalanság* című alkotását. Még mielőtt a szerző írásából idéznék, többször előfordul, hogy a név létrejöttét olyan névadási motívummal szemléltetik a névhasználók, amelyek az eredetitől eltér. Ekképp ír művében KERTÉSZ IMRE: „...ezt minden közelebbi pajtása csak Selyemfiúnak hívja. Találónak is éreztem az elnevezést, a simán fénylő, sötét haja, a nagy szürke szeme, s általában az egész lényének a szeretetre méltó selymessége miatt, csak utóbb hallottam aztán, hogy a kifejezésnek valójában egy más értelme is van, s tulajdonképp azért adományozták neki, merthogy az otthoni életben ő állítólag igen ügyesen forgolódik a leányok körül” (KERTÉSZ I. 1975: 54). Ebben a kiemelt rövid szegmensben is jól észrevehető a megjelenő ragadványnév keletkezésének a mivolta. Ebben az esetben is ugyancsak tulajdonságot foglal magába, mégpedig egy külső tulajdonságot, amelyet meg is magyaráz, hogy miként értendő. Csakhogy egy másik irodalmi műre is reflektáljak, megemlíteném AGOTA KRISTOF *A nagy füzet* c. művét, amelyben szintén találkozunk egy külső tulajdonság által létrejött ragadványnévvel *Nyúlszáj* személyében. E műveken kívül biztosan találunk még hasonló példákat. Már e műveken keresztül is rendkívül jól érzékelhető, hogy már abban az időben, amikor a könyvek íródtak, megjelent az irodalomban a ragadványnév használata.

Ahogyan a fentiekben is erőteljesen szembetűnő: a ragadványnevek kialakulásának folyamata nagyrészt csúfolódó hajlamú, a közösség tréfálkozófunkciója erőteljes lehet. Egy további adatközlőm ezt mondja: „*S ott sok a nagy része haragudott. Úgy haragudott.*” Az előbbi idézés és kijelentés is arra utal, amit már fentebb egy másik adatközlőm említett, hogy gúnyolódásból is adtak ilyen neveket, kutatásom során is rájöttem arra, hogy a legtöbb ragadvány, ilyen indíttatásból született. Egy másik adatközlőm szemszögéből megközelítve: „*Hát a ragadványnevek azok mindig úgy kezdődtek, hogy valakivel történt valami, vagy még dédszüleivel történt, s azok úgy aztán a fiúra s gyermekeire származtak le.*” Ehhez hozzákapcsolódva az újabb nevek létrejöttéhez az érzelmi motiváció is szerepet játszott, és még akár divattá és hagyománnyá is válhat. A hagyományhoz kapcsolódva egy adatközlőm

szavaival élve: „*Nagyon hosszú életűek ezek a ragadványnevek. Majdnem azt lehet mondani, hogy Alfaluban kedvelik is, megtartják, nagyon kevés név törlődött, az idő vasfoga nem törölte, hanem még inkább megerősítette, és azt vettem észre, hogy új ragadványnevek is alakultak ki.*” Az adatközlőm által idézett mondatban is azt láthatjuk, hogy annak ellenére, hogy negatív érzelmű ragadványneveink is vannak, fennmaradtak generációról generációra mint hagyomány, és nemhogy törlődött volna, még újak keletkeztek. Ebből kiindulva adatközlőm így folytatta: „*Úgy látszik, hogy a ragadványnevek a korral együtt tovább folytatódnak, és ugyanúgy ragad, csak most már nem is annyira, tehát a mesterséghez is, foglalkozáshoz, tehát ugyanazokhoz azért úgy kapcsolódik, ugyanazok miatt csak újakat találnak ki az emberek.*”

BAUKO tanulmányában úgy vélekedik, hogy egyfajta antropológiai jellegzetességként tekinthető a névadás. Mindenképp szükségszerű egy közösség, mivelhogy a ragadványnevek keletkezésének részét alkotja, ahol az emberek szívesen adnak egymásnak újabb neveket a hivatalos néven kívül. Néhány jellemzőt sorol fel a kialakulásának okára, mint például a közösség humora, talán a legfontosabb a közösség névteremtő vitalitása, illetve a homonímia elkerülése, a hagyományőrzés. Felhívja a figyelmet a névválasztás fontos szerepére, amelynek alapját szolgálja a kortikális folyamatoknak, amely a névadó agyában játszódik le. Megfogalmazza azt, hogy több tényezővel is összefügg a névprodukciónak, ellenben a név előhívásával, amelyet nehéz lenne megmagyarázni hogyan is történik. Emellett, pedig szerepet játszanak a nyelven kívüli (extralingvális) és a nyelvi (lingvális) tényezők is (BAUKO 2007: 9).

Ezen nevek létrejöttének és keletkezésének kérdésköre, valamint indítéka a legtöbb esetben tulajdonságot, leginkább külsőt foglal magába, majd ide kapcsolható a tanulmányok, szakirodalmak, illetve a kutatásom során beigazolódó szokások, névváltozatok, cselekedetek, a felmenőktől örökölt nevek is egyaránt.

2. A kutatópont ismertetése

Továbbiakban az elméleti megalapozás után röviden ismertetném vizsgálódásom helyszínét, szülőfalumat, Gyergyóalfalut. A település múltjával és jelenével együtt különleges értékeket képvisel, amelyek folyamatosan alakítják és formálják mindennapjainkat. Ha a fenyvesek magaslatáról letekintünk egyenesen a Gyergyói-medence közepébe, akkor rögtön észre vehetjük a medence egyik legrégebbi és legnagyobb települését, a közigazgatásilag hozzá tartozó Borzonttal együtt. A község a legfrissebb népszámlálási adatok alapján 5.268 állandó lakossal rendelkezik. Hozzá kell tennem az előbbiekhöz, hogy ragadványnév-kutatásom leginkább Gyergyóalfalura terjed ki. A falu nagyságát figyelembe véve, arra a következtetésre jutottam, hogy valóban szükség volt ezekre a ragadványnevekre, hogy az emberek valamilyen formában meg tudják különböztetni egymást, hiszen nagyon sok olyan névvel találkozunk, amelyek gyakran ismétlődnek.

A község történelmét szemügyre véve, sajnos, azt tapasztalhatjuk, hogy írásos bizonyíték nem maradt fent a falu pontos keletkezéséről, ami azzal támasztható alá, hogy a pápai tizedjegyzékben feltüntetve a tizedet fizető papok nevei voltak, és nem a gyergyói települések elnevezései, ami az 1332. és 1337-es évekre vonatkozott. De hogyha igencsak előre haladunk az időben, akkor az első írásos említésre, azt is mondhatnánk, hogy később több mint 200 évre rá olvashatunk, az 1567-es 25 dénáros dézsmajegyzékben. Ellenben az, hogy igen csekély az írásos bizonyítékok száma, arra a következtetésre enged utalást adni, hogy a település keletkezésének időpontja jóval 1200 előttre datálható, amelyet legfőképp a templomkapu felirata támaszt alá, amin az 1213-as év szerepel, viszont az eredeti település a Borzont-patak völgyében feküdt, a mai településtől nyugatra. Annak emlékére, hogy püspöki székhelyként szolgált valamikor a falu, szintén a templom ad utalást erre, melynek falában egy elhelyezett kőtábla található. Az ősi hithez való ragaszkodás és a püski csíksomlyói zarándoklat emlékére a mai napig őrzi a falu parkjában található István pap szobra, aki János Zsigmond serege ellen mozgósította a vallásuk mellett hűen kitartó embereket 1567-ben. Ennek alapján kijelenthető, hogy a lakosság nagyobb része abban az időben és mind a mai napig római katolikus.

A feljegyzések szerint mindig is virágzó volt a gazdasági élet Gyergyóalfaluban, viszont emellett az oktatás is igen nagy figyelmet kapott. Azt mondhatjuk, hogy az akkori néven működő Felső Népiskola már a XIX. században keletkezett, napjainkig rendelkezik a település

óvodai, elemi, általános és középiskolai oktatással, az iskola jelenleg Sövér Elek képzőművész nevét viseli. Hiszen a település szintén híres képzőművészeiről is egyaránt. Számos olyan képzőművészt tudhat magáénak, akik fennmaradt műveikkel hozzátesznek a falu értékéhez.

A rövid ismertetést követően megemlíteném azt, hogy szükséges és emellett természetesen rendkívül fontos, hogy megbecsüljük a múltból kapott kincseinket, értékeinket, legyen az tárgyi vagy akár szellemi kincs, és ennek tudatában büszkén adhassuk át a jövőbeli nemzedéknek. A ragadványnevek szempontjából is hasonlóképpen gondolkodhatunk, mivel generációról generációra maradt ránk, és ennek köszönhetően örökségként maradt fent, akár pozitív vagy negatív nézőpontból szemléljük.

Zárásként ehhez a szegmenshez megosztanék egy üzenetet, amely a templomkertben található kőtáblán olvasható, és a falu lakóinak szívét e mondat valóban megdobogtatja: *„Ember vésd a szívedbe, hogy ez a föld mindig székely volt és az is marad.”* E mondat is arra enged következtetni, hogy a falu lakóiban mind a mai napig ott él a ragaszkodás az értéinkhez, hagyományainkhoz, és még talán ennek is köszönhető, hogy annyi éven keresztül fennmaradtak a megkülönböztetés céljából létrejött ragadványneveink is.

3. Az anyagfeldolgozás/-gyűjtés kivitelezése

Szülőfalum rövid ismertetése után úgy gondolom, hogy szükséges néhány mondatban megemlítenem az itt történő anyaggyűjtést és -feldolgozás kivitelezését és körülményeit. A gyűjtésem folyamatában az elhangzott információkat igyekeztem reális alapokra helyezni, annak függvényében, hogy minél hitelesebb legyen az információ felhasználása. A hitelességet természetesen olyan formán tudtam „ellenőrizni”, hogyha az adatközlők által közölt ragadványnév eredete, más személyek által is elhangzott, így ez esetben, ha legalább kettő, valamint három alkalommal is megjelent a közöltekben, akkor bizonyítottnak tekintettem annak eredetét. Fontos még azt is hozzátennem, miszerint a vizsgált községben a teljes ragadványnév-állomány összegyűjtése nem bizonyult kis feladatnak, hiszen egy majdnem 5.000 lakosú településről van szó. De mivel kihívást találtam és láttam a ragadványnevek gyűjtésében, ami érdeklődésemet is felkeltette, és részletesebb elemzés e témában nem született ezen a településen, így úgy gondoltam, hogy kutatást végzek ezzel kapcsolatban. Vizsgálódásom során szembesültem azzal a tényezővel is, ami egy kissé nehézséget okozott, hogy vannak olyan ragadványnevek, amelyek csak családon belül használatosak, valamint ezen nevek vagy valódi jelentésük a külvilág számára nem megosztható. Úgy éreztem az emberekkel való beszélgetés folyamatában, hogy ezek a nevek a legtöbb esetben rejtve maradnak más emberek számára, és mindemellett természetesen diszkrét módon kezelik. Az adatgyűjtésem során, ha olyan adatközlővel beszélgettem, kinek családjában jelen van a ragadványnév, akkor arra is figyelniem kellett, hogy ne kérdezzek rá, és ne említsem, ha önszántából nem említi meg, mivel akár meg is haragudhat. Abban az esetben, ha az adatközlő büszkén viseli ragadványát, akkor ettől eltekinthetünk. Viszont a falu lakosai bizalmasan kezelik az adatgyűjtésre kiadott információt. Olyannal is találkoztam, aki rákezdve a saját ragadványnév eredetére, hirtelen meggondolva rögtön azt is mondta, nem tudja honnan ered, és hiába kérdeztem burkolva, esetleg próbáltam utalni rá, mindre csak azt felelte, hogy nem tudja. Úgy éreztem, hogy nagyrészt közre játszott kezdeti kérdésem, hogy megjelenhet-e a neve, és ettől „megijedve” valószínű nem szerették volna, hogyha a családtagok megtudják, hogy az a bizonyos illető volt az, aki kiadta a titkot, és azt az információt, amelyről csak kevesen tudhatnak. Az esetek többségében nem nyújtanak saját maguk ragadványnevééről információt idegeneknek, mivel tabunak számít, és ezt ki kell emelnem, hogy saját maguk ragadványnevééről, mivel más személyek ragadványnevééről szívesen mesélnek. Munkámban

legfőképp az adatközlők által megemlített ragadványneveket vizsgáltam, de találtam erre utaló kisebb gyűjtést is, ami segítségemre lett.

3.1 Szóbeli gyűjtés

Kutatásomban a hangsúlyt elsősorban a szóbeli interjúra helyeztem, amelyben az adatközlő szabadon beszélhetett, kifejthette a kezdeti kérdés után (hogyan is keletkeztek és miként vannak jelen) a ragadványnévről való ismereteit, illetve kérdéseket is megfogalmaztak a témára vonatkozóan, amelyeket az alábbiakban szemléltetni fogok. A dolgozatomat elősegítő személyek által közölt információkat rögzítettem, természetesen megkérdezve és engedéllyel. Hozzá kell tennem, hogy írásbeli anyagot is találtam, annak hitelességét erősítették meg adatközlőim. Adatközlőim által elhangzott névmagyarázatokat fonetikusan jegyeztem le, a magyar egyezményes jelöléssel, de ezeket csak némely esetben említem dialektológiai szempontból.

Az adatközlőim túlnyomórészt az idősebb és középkorosztályhoz tartoznak, mivel a faluban meglévő és használatos ragadványnevek leginkább a régi időkben alakultak ki, és az idősebb korosztály az, aki tudja ezek jelentését, valamint magyarázatát. Bár a fentiekben egy adatközlőm által idézetekben elhangzik, hogy Gyergyóalfaluban kedvelik és megtartják őket, és mai napig keletkeznek újak, de amelyek a régi időkben alakultak, azok hordozzák és tartják magukban a történeteket, némely esetben a fennmaradt szólásokat. Legelőször Gyergyóalfalu községében élő ismerőseimet, rokonaimat kértem meg, hogy segítsenek, akik a kutatópontomat jól ismerő személyek.

Az adatközlés folyamatában kérdések is elhangzottak, ellenben hozzáteszem, hogy a legtöbbször pár kérdés után felszabadultabban, szabadon is elmeséltek, elmondtak információkat a ragadványnevekkel kapcsolatosan. A következő kérdéseket tettem fel:

1. Tudna-e mesélni nekem a ragadványnevekről?
2. Ismer-e olyat, aki ragadványnévvel rendelkezik?
3. Meg tudná-e mondani, hogy esetleg milyen indítékból kapta ezt a nevet az adott illető?
Mi ennek a története?
4. Hogyan és miként jöttek létre?
5. Inkább csúfolódó jellegűek vagy vannak olyanok is, amelyek ennek ellentétéként keletkeztek?

6. Vannak más falvakból is hozott ragasztott nevek?
7. Legtöbb esetben a keresztnévvel együtt használatos?
8. A ragasztott névvel rendelkező személy hivatalos neve?
9. Öröklődnek-e ezek a ragasztott nevek generációról generációra?
10. Vannak többjelentésű ragadványnevek?
11. Olyan is van, amikor ugyanazon ragasztott nevet viselik, de nem rokonok?
12. Szólítják így az illetőt vagy csak egymás között az emberek?
13. A községben vannak-e olyan személyek, akik nem viselnek ragadványneveket? És miért?
14. Gazdasági státusz összefüggésben volt a ragasztott név kialakulásával, az, hogy kinek adták?
15. Fennmaradtak-e az idők folyamán olyan szólások, közmondások, versek akár, amelyek ragasztott nevek hagyományát őrzik?
16. Előfordult, hogy egy családon belül több ragadványnév is került? Ha igen, akkor mindkettő megmaradt?
17. A nő oldaláról is öröklődhetett vagy csak a férfi oldaláról hasonlóképp a vezetéknevhez?
18. A falunak minden pontjára jellemzőek voltak? (alszegi rész, központi rész, felszegi rész)

Az imént felsorolt kérdésekre jelenlegi adatközlőimtől választ kaptam, és a kérdésekre adott válaszokat fonetikus módszerrel jegyeztem le, úgy, ahogy a neveket kiejtették. Ezek a kérdések kezdetben hozzásegítették adatközlőimet a beszélgetés folyamatának elindítására, hiszen az interjúk által szembesültem azzal is, hogy egy bensőséges, a legtöbb ember számára tabu témáról van szó. Ennek ellenére az adatközlőim készségesen válaszoltak a feltett kérdésekre.

4. Ragadványnevek rendszerezése és elemzése

Az összegyűjtött ragadványnevek rendszerezésére B. Gergely Piroska csoportosítását használtam fel, amelyet a kalotaszegi magyar ragadványnevek című tanulmányában alkalmaz. Azért is esett választásom B. Gergely Piroska osztályozására, mivel olyan szempontot is ismertet, amikor a bizonytalan indítékú és ismeretlen ragadványnevekről van szó. Gyűjtésem során több olyan név is felmerült, amelyekre adatközlőim nem tudtak a választ adni, ezért volt segítségemre B. Gergely Piroska monográfiája. Ebben az írásban 12 pontot különít el, amelyekre az összegyűjtött információk alapján magam is választ adok. Egy nagy csoportba, azon belül alkategóriába tartoznak a legtöbb esetben, amit az alábbiakban szemléltetek.

4.1. Gúny-, bók- öröklődőnév indítékából született ragadványnevek

4.1.1. Családtagok nevére utaló ragadványnevek

Nagyapától, dédnagyapától, üknagyapától örökölt nevek

Adatközlőim szavai:

„Na, még, amit a ragasztott neveknél úgy érdekes, amikor hozza mondják a nagyszülők nevét, dédek nevét, hát ez egy kicsit olyan spanyolos, jó sok neve lesz például Gál Máté András, s ha utána még az unokának például kettőt adnak, akkor úgy-e már akkor öt neve is van.”

„...oda tették az üknagyapja vagy nagyapja nevét, mert sok hasonló nevű volt...”

András (Áron), András (Portik), Baricz (Feri), Gál(l)(Máté), Kiss (Elek), Kis(s)(Mátyás), Kiss (Miklós), Kiss (Zsiga), Portik (Áron), Simon (Ignác)

Kiss (Gabris):

„Az a Gábortól. Az üknagyapjuk neve volt Gábor s onnan vitték tovább a Gabrist.”

Női ragadványnévből átöröklött nevek:

Baricz (Balog): *„Kétféle van, az egyik az az, hogy vitték a férfiak a nő vezetéknévét is. Ami régebb nem volt divat, most divat, hogy odateszik például Hunyadi Lászlóné Bicsak Irén. Régebb nem volt ilyen, hanem úgy-e a nő felvette a férfi nevét, és a nő addig öröklődött, mind*

mondta, hogy Balog, de igazából Baricz volt. De nem volt hivatalosítva, ez csak ilyen ragasztott név volt. S tudták, hogy az az ember, ahol Balog van.”

Lőrincz (Helena) név magyarázatára az egyik adatközlőm: *„A Helena ez is egy visszafele vezethető. Az egyik őse valahonnan odajött a családba, s mivel annyira furcsa volt ez a név, hogy Helena, ezért oda tették nekik. De tulajdonképpen egy név volt.”*

4.1.2. Testi tulajdonságra vonatkozó ragadványnevek

Bakó (Sánta):

„Volt valamikor a faluban, Sánta Marika ez egy olyan modernebb cigány volt, sánta volt, és év elején neki fogott az egyes házzámtól, elment koldulni, és év végire végig koldulta. Úgy ment házzám szerint az egész faluban, hogy ne unják s állandóan mondta, hogy: - Hát csak egy tojást vagy 1 lejt. Ilyen sejpis volt. S a lusta emberekre az emberek társították, hogy kelj fel, mert Sánta Marika a falu végén már megpihent. Mivel ez olyan sánta volt, hogy alig tudott menni, de már reggel korán indult ő koldulni, ezér a lusta embereket ezzel ösztönözték, hogy keljenek fel, még Sánta Marika is gyorsabb, mint ők.”

Baricz (Balog):

„S a Balog onnan is ered, ahol nagyon balkezes volt. Állandóan mindent elrontott. Régebb nem engedték annyira, hogy balkézzel írjon. Most úgy-e segítünk is rajta, ha a gyermek balkezes, írjon balkézzel. Régebb nem igazán engedték meg. S akkor az a gyermek, ahol nem alakul ki, hogy jobb kézzel írok vagy bal kézzel, s fogok is, vágok is minden tevékenységet, akkor úgy-e elég nehezen tud a végén bármit csinálni. S úgy-e ez mindent balogolt el, mindent rontott el. S ez a család ez egy másik Balog.”

Baricz (Cubók):

„Ez a Cubók ez csak egy 40-50 éve, egy nagyon vézna ember volt. Nagyon-nagyon vézna ember volt és elnevezték Cubóknak. De nem is volt cubókja, hát a comb tulajdonképpen a cubók.”

Baricz (Csonka):

„Azért nevezték így, mert az egyik keze nem volt meg.”

Baricz, Simon (Kokmán):

„Tulajdonképpen nem tudott szavakat kimondani és ez a ki nem mondott szavakból alakult ki. Nem tudta tisztán ejteni, így lett Kokmán.”

Baricz (Leányka):

„Ez a Leányka név az onnan jött, hogy nagyon vézna és olyan nagyon szép arcú kicsi leánykának nézett ki. Férfi volt, de nagyon nőies volt. S mondták Leányka. S a háború idején, hogy nehogy elvigyék azt mondták leányka. S az arca is szép volt, kendőt kötöttek. S reá maradt, hogy Leányka. De közben férfi volt. Meg is nősült s még a fiai is viselik a nevet. De igazából nem volt leányka.”

Benedek (Bendő):

„A Bendővel van egy nagyon érdekes. Bendő úgy-e az a nagy hasú.”

Gál(l)(Güle):

„Ez ilyen kidülledt szemű volt.”

Gál(l)(Liliputyi):

„Igen alacsony volt, sarétás, ilyen kétkerekű szekérrel járt.”

Gyarmati (Süket):

„A Süket az nagyapja süket volt. A családban több ember is úgy látszik, hogy a gének mentek. A Süket nevet onnan kapták.”

György, Kozma-egy család (Égett):

„Az Égett pedig az onnan kapta volt a nevét, hogy a családból egy valaki elégett, hogy még a füle is elégett. A füle nem is maradt meg az egyik. Utána a családot egybe Égettnek nevezték el. Vannak a Györgyök s így vitték tovább az Égettet, pedig már azóta két generáció három is volt. Mai napig is használják, hogy Égett Náci.”

Horváth (Pápácsulé):

„Pápácsulé ez tátott szájú ember volt.”

Kis(s) (Nagybósszú):

„Nagybósszú ez ott az egész család ilyen nagyon nagy bajuszot visel.”

Kis(s) (Sovány):

„Sovány az az alkatáról.”

Koncsag, Fülöp (Nyakú):

„Nyakú, egy kicsit hosszabb nyaka volt s valamilyen problémája volt, ezért teljesen fél oldalra volt. De nemcsak ő, hanem a fia is, úgy látszik valamilyen genetikai probléma is lehetett. S elnevezték Nyakú Lacinak. S úgy örökölték. De most már ezt a Nyakút nagyon kevesen tudják. A fia is meghalt, a ház is fel van számolva.”

Laczkó (Bombóc):

„Például ez a Bombóc egy nagyon kövér ember volt s mivel olyan kövér volt, mint egy gombóc, hát nem mondták neki, hogy gombóc, hanem azt mondták, hogy Bombóc.”

Lőrincz (Fekete):

„Fekete, nagyon barna bőré volt.”

Lőrincz (Gyenge):

„Gyenge, az itt a szomszédom volt. Még most is Gyenge Sanyika. Mai napig is mondják, de a nagyszülőktől ered, mert én, már amikor megismertem gyerekként, aki élt ott Gyenge Imre bácsi, zenész volt, muzsikált. Akkor a lakodalmakban mondták ez gyenge-gyenge. De jól muzsikált, a nevére mondták. Ilyenek az emberek.”

Simon (Ménköütött):

„Ez a Ménköütött onnan ragadt rá, hogy villámlot s a mezőn belecsapott a villám. S akkor ilyen Ménköütöttnek nevezték. Nagyon sokáig jött helyre. Valamennyire helyre jött, de nem is jött teljesen. Beteg ember maradt. S aztán úgy nevezték Ménköütött Simon Béla. Így maradt reá, hogy Ménköütött Magdi a leánya s így tovább.”

Vargyas (Ikres):

„Az én apámat úgy hívták, hogy Vargyas János, Ikres Vargyas János ez volt a ragasztott neve, azért mert az ujjai összevoltak ragadva. Nagypámnak is a kezei voltak összeragadva. Nem mindegyiknek volt, de a név rajtuk maradt. Ez a ragasztás oda volt téve, hogy tudják, hogy kiről van szó. Banka ujjú úgy is mondták, egy másik személyre, de a családhoz tartozott. S akkor

még tudod-e volt egy, tátinak volt testvére, s a testvérinek gyermekei, s unokák, hát volt az oda fel a Szentmiklós útján, Vargyas Dénesné Anikó. Na, Anikónak is az ujjai össze voltak ragadva. Ez már a negyedik generáció vagy ötödik. Öröklődött.” „Átöröklődött, igen, nagynéném, annak a fején volt olyan bog. Volt a fű, annak három ujjá volt össze ragadva, Rancz Kálmán. Volt a másik Kolozsváron, Mariska néni, neki is a kezén össze volt ragadva az ujjá. Mindegyiknek volt valami baja.”

Pupi Tamás:

„Ez a Pupi Tamás ez egy érdekes, ez ragasztott név a Pupi. Ez egy púpos ember volt, ezért Pupinak nevezték. Én gyerekként nem ismertem, de mindig féltem úgy a tudattól, hogy amikor hallottam az emberektől, hogy:- Ki a hibás Pupi Tamás? Nem tudtam elképzelni, az valami nagy hiba lehet és púpja van. Ha valaki valami rosszat cselekszik vagy hazudik, akkor púpos lesz, de tulajdonképpen azt jelentette: - Ki a hibás Pupi tamás?, hogy a bajnak nem volt gazdája. Tehát nem merték bevallani és ezt a mozgásképtelen, tehetetlen embernek a nevét használták, hogy ő a hibás Pupi Tamás. Arra mondják mai napig is.”

4.1.3. Lelki (belső) tulajdonságra vonatkozó ragadványnevek

András (Móka):

„A Móka az a viselkedésre, hogy nagyon mókás volt.”

Baricz (Pulutor):

„Pulutort onnan kapta, hogy régebb volt Alfaluban dúsgazdagodás. Ez a farsangnak egy másik, egy kicsi ága a dúsgazdagodás és abba az ördög, tehát volt egy olyan, hogy Pulutor az ördög. S ez mindig azt szerette játszani. Ez több, mint 100 éve volt a dúsgazdagodás Alfaluba. Utoljára 1931-ben volt Alfaluban, s ez mindig Pulutort az ördögöt játszotta s annyira szerette, hogy a mindennapokba is kicsit ilyen huncut, rosszacska emberré vált. S aztán ráhagyták azt, hogy ő Pulutor. Rámaradt az egész családra, hogy Pulutor.”

Gál(l) (Fa):

„És az is most már kicsit, most mondjam azt, hogy az emberi gyarlóságnak a műve, hogy például Fa ez egy ragasztott név, Fa Mihály, és a gyereket, már nem úgy hívják, hogy Fa, hanem elnevezték Szálkának. Ez is nem régről hozta, hanem az utolsó 15 év alkotása. Már nem

annyira bükkfejű, nem olyan nagyfejű, nem az a kiállású, hanem enyhébb, de az emberek csak nem hagyják, csak piszkálják, tartják azt a ragadványnevet.”

Gál(l) (Füge):

„Füge is az ecet is ilyen savanyú emberek voltak. Búval bélelt, de smucikok.”

Gál(l) (Szikra):

„Vagy a Szikrák is például az, hogy ők ilyen egy tűzről pattantak, hogy ilyen jó életrevalók. Nekik tetszik ez, hogy igenis odategyék a nevükhöz.”

„Tűzről pattant.”

Kis(s) (Ecet):

„Ecet a Kis(s)ek . Az Ecetek nemcsak savanyú emberek voltak, állandóan búval bélelt, hanem smucikok is voltak nagyon, de nagyon az Ecetek.”

Pál(l) (Kapsi):

„Kapsi, hát kapzsi, nagyon kapzsi volt.”

Pál(l) (Mézes):

„A Mézes az két fajta Mézes is volt, mert az egyik azért Mézes, mert örökké olyan mézes, mázas volt, ez is Mézes Pál(l), például ez a Mézes egyáltalán nem foglalkoztak méhészkedéssel, hanem állandóan ilyen túlcsordult kedves volt. Mindenkinek ment, azt mondták, hogy valami nyálazóan kedves volt. S ráragadt Mézes.”

4.1.4. A szokásra, viselkedésre, cselekedetre vagy szavajárására utaló ragadványnevek

Ambrus (Csap):

„Ez a Csap tulajdonképpen, állandóan ment az erdőre, s úgy-e régebb is probléma volt, a fát nem szabadott csak bárcával, tehát nem szabadott levágni, most sem úgy-e. S ő mindig ment, nem a nagy fákat hozta, biztos nem is volt hozza megfelelő szerszáma, hanem a fáról a csapokat. S állandóan csapott hozott, s így hogyha rajta kapták is kisebb büntetéssel megúsza. De bizony, hogyha nem nagyon kapták rajta, akkor elég sokat haza hordott. S így eladogatta

mindenkinek. S ő nem fát árult, hanem csapott. S akkor így rámaradt, hogy Csap Gergé s Csap Feri, pedig a testvére nem árulta, mert postás volt. De mégis így a csap szó megmaradt nekik. De azért, mert ezzel kereskedett, ebből élt.”

Ambrus (Morzsolt):

„Igen, a Morzsolt azt úgy hallottam, hogy otthonról vitt a mezőre élesztőt s ott megkeverte s az ülésdeszkán meggyúrta. S úgy a levesbe aprította belé. Azért lett Morzsolt a neve.”

Baricz (Kakas):

„Ez a Kakas ugyanolyan, mint a tyúkász, hogy ellopta és aztán vitte a család. Állítólag az egyik azt mondja, hogy azért lopta el csak, mert nagyon szegények voltak. Már olyan éhesek voltak, hogy már nem tudom mennyi ideig nem ettek s kényszerből ellopta, na de kényszerből kérni is lehetett volna.”

Baricz (Csütörtök):

„Ez a Csütörtök ez onnan jött, hogy mindent elrontott. Mindenre mondta, hogy na, ebből is csütörtököt mondtam, ebből is csütörtököt mondtam. Mindennek, aminek nekifogott azt rontotta el. S akkor mondta, na, ez is csütörtök. Addig mondta csütörtök, hogy rá is maradt Csütörtök. Azóta is használja. Van Csütörtök Irén fenn Feszegbe s lent Alszegbe is két fia, de azokat is úgy hívják, hogy Csütörtök.”

Baricz (Pintyő):

„Ez a Pintyő a Bariczoknál. Ez mindig énekelt, dudorászott s állandóan azt mondta, hogy a Pintyőkék jönnek, Pintyő, a Pintyőke. Addig Pintyőkézett, hogy az emberek el is nevezték így.”

Baricz (Pipás):

„Mindig pipált a nagyapja. De Baricz valójában a Pipás.”

Bege (Proli):

„A Proli az a proletárnak a rövidítése. Egy ember volt, aki úrnak akarta mindig kiadni magát, de közben nem volt se iskolája, se esze, semmije hozza, de mindig úgy az urat akarta játszani. S az emberek milyenek látják a valóságot és elnevezték Prolinak. Ezt az emberek nevezték úgy. Pont az ellentétéseknek, ami ő akart lenni, mert annak nem felelt meg.”

Baricz (Világjáró):

„A Világjáró ez, mivel az Első Világháború előtti generáció volt. Úgy-e a mai világban könnyű utazni. De régebb nem volt olyan könnyű és még Lengyelországba is eljárt állítólag, ez a Baricz. Ez olyan nagy csoda volt, hogy aztán Világjárónak nevezték el.”

Gál(l) (Buksi):

„A Buksi úgy-e az egy kutya. DE az az ember örökké leskelődött, mint a kutya s onnan jött a neve.”

Gál(l) (Cifragamat):

„A Cifragamat az olyan volt, hogy az utcán kiöltözött úgy nézett ki, mint egy úr és a nagysága, de a lakásba bementek minden össze volt magyarul, ahogy a székely ember mondani szokta, hogy szar a májjal össze volt vegyülve. Tehát, hogy rendetlen volt.”

Gál(l) (Csesszencs):

„Csesszencs, állandóan csesezte a szájával másokat.”

Gál(l) (Konkoly):

„Konkoly az egy gyomnövény és ez az ember is mindig ott volt, ahol nem kellett, s ezért haragudtak rá és ilyen gyomnak tartották.”

Gál(l) (Táblalató):

„Aztán érdekes a Gál(l)oknál eszembe jut ez a Táblalató és a Tálbalató. Nagyon hasonló, de nem egy a kettő. Például a Táblalató az azt jelenti, hogy két szomszéd egymás között, hogyha az előttem lévő szomszédnak egy nagyon nagy ablaka volna, és mindig átnéz az nagyon kellemetlen. Régebb úgy-e sötétített ablakot tettek vagy csak nagyon kicsit s azt nagyon magasan, hogy ne kelljen átnézni a szomszédba, s aki nagy ablakot rakott a szomszéd felé s a szomszéd nem szerette, deszkából egy nagy táblát felszegezett a kerítés szélére. S így, amikor kinézett csak táblát látott. Ilyen Alszegben van.”

Gál(l) (Tálbalató):

„S a másik a Tálbalató az volt, hogy úgy-e úgy illendő, ha kitesznek egy tányér levest vagy bármilyen egy tál ételt. Régebb nagyon sok kalács volt, most már kevésbé van, akkor nem a másik elől szedem el a húst, onnan kacskaringózom az egészet kiszedem, hanem magam elől veszem és ez a Tálbalató, nemhogy ülve merített volna, hanem felállt jól megnézte, hogy hol vannak a húsok és úgy kandargott s akkor rámaradt az, hogy Tálbalató.”

Gál(l) (Picskor):

„Picskor, bocskor, durva ember.”

Ilyés (Szénás):

„Ez is bizony a rossz cselekedet. Szénát loptak.”

Ilyés (Tyúkász):

„Volt, aki felvállalta és volt, aki szégyellte. Most itt egyet megnevezek, de nagyon haragszanak. A nagyszülei valamikor tyúkot loptak és tyúkász lett. Nem örvendet egy grammot sem, mert nem volt büszke a ragadványnevére. Nem büszke mindenki, van, aki kimondottan haragudott, hogy mér' emlegetjük.”

Kis(s) (Kakukk):

„Ez a Kakukk meg állandóan addig mondta a kakukkot, ha kellett, ha nem kakukkolt s megmaradt.”

Kis(s) (Kravajcár):

„Kravajcár is még krajcáros világból jött. Szégyellt koldulni is, de azért próbált kéregetni s nem is mondta, hogy krajcárt, hanem nem adnátok egy pár kravajcárt. Akkor mindenkinek addig mondta, hogy a végén Kravajcár maradt.”

Kis(s) (Pácás):

„Pácás itt a nagyapjuk járt pálcával.”

Kis(s) (Puskás):

„Ez állítólag puskát talált az udvarán és nem adta le, hanem valamit ivott-e, ide problémái voltak-e s elkezdett lövöldözni s aztán végén csak le kellett adja. Rájuk maradt, hogy Puskás.”

Kis(s) (Sapkás):

„Sapkás azt úgy hallottam, hogy valakinek ellopta a sapkáját, valakinek a dédje és abból kifolyólag lett sapkás. Ezt így hallottam.”

„Sapkások, mert sapkát loptak. Sapkás Kis(s) Emre

Koncsag (Csóré):

„Ez a Csóré onnan jött, hogy fogadtak és azt mondták a társai, Koncsag Kálmán bácsinak az apja, ha élne, olyan jó 120 évvel ezelőtt. Azt mondták, hogyha a nagymise után, amikor harangoznak, és az emberek jönnek ki és teljesen csórén körbefut a templom körül, akkor nem tudom mennyi pálinkát kap fogadásból. Persze a fogadást, azt be is tartották. Levetkőzött télnek idején, s csórén körbefutott. A fogadást megkapta, de a nevet is megkapta. Négy generáción át is még úgy hívják, hogy csóré.”

Koncsag (Vackor):

„Szintén a rossz cselekedet. Hát ez körtét lopott.”

Köllő (Hazug):

„Ő nagyot mondó volt, Hazug Pista.”

Laczko (Tinti):

„Tinti egyik lábáról állt a másikra s ilyen dülledező volt.”

Pál(l) (Furulyás):

„Annak idején furulyáltak.”

Pál(l) (Lekvár):

„Ez a Lekvár is egy viselkedésbeli, mert egy nagyon lassú, lágy ember volt. Egy ilyen későre reagáló. Folyt el, mint a lekvár. S rámaradt a viselkedés miatt, hogy lekvár.”

Pál(l) (Szentséges):

„Nagyon káromkodós ember volt. Szentséges Pál(l) Náci.”

Szabó (Fica):

„S ez a Fica az volt, hogy egy hazudós ember volt. Meg mindenkit kijátszott, mindenkit kificázott és rámaradt. Az emberek így mondták egymásnak, hogy: - Vigyázz, mert téged is kijátszik, jön Fica! és ebből tudták, hogy hazudni fog vagy becsapni.”

Vargyas (Zsörszé):

„A Zsörszé a '70-es években a divat egy olyan műanyag, tehát nadrágok készültek és ruhák is belőle. Egy anyagminőség a zsörszé és állandóan annak az embernek, ennek a családnak volt, mert akkoriban, mint most, hogy bizonyos ruhaféléket nehéz találni, egy olyan márkást.

Most az ember például szeretne egy eredeti Nike-t vagy egy eredeti blúzot, amit valaki tervezett. Na ez a '70-es években volt anyagminőség. Műanyagból készült, mintázott. Többféle volt, akkor az volt a divat. A '60-as évek végén, de a '70-es években, még a '80-as évek elején is volt. És ő betudta szerezni valahogy, nagyobb lehetősége volt, több pénze volt. Az egész család zsörszében járt és ezzel ő nagyon hivatkozott és mindig mondta, hogy: - Ez is zsörszé, a kabátja is zsörszé, a ruhája is zsörszé és minden zsörszé. S a gyermeknek is zsörszét vettünk. Az emberek már annyira megunták ezt a sok zsörszét, hogy elnevezték zsörszének. Igazából az az anyag a zsörszé. Arról kapta, ez csak ilyen 50-60 éves név.”

Bógó Sándor:

„Az arról volt, hogy nem volt ennyi cucc, mint most, hogy mennyi rendbéli van. S akkor a szoknyák fel voltak akasztva, a nagy bőr szoknyák a falra. S akkor a gyermek felkelt megnézte, hogy a szoknya anyjámé itthon van-e. Ha az ünneplő szoknya volt felvéve, akkor addig bögött, amíg az anyja hazajött. S ha nem volt, akkor tudta, hogy otthon van.”

4.1.5. Tisztséget, mesterséget, illetve foglalkozást jelölő ragadványnevek

Ambrus (Postás):

„Postás pont, hogy postás volt. Még három, négy, öt generációba is azért rajta maradt a Postás, de ők is nagyon szívesen viselik.”

Balázs (Káplár):

„Egy rendfokozatot jelentett.”

Balázs (Káplán):

„Egy foglalkozásból maradt. Úgynevezett segédlelkész, segédje a plébánosnak.”

Baricz (Botos):

„Ez a Botos is érdekes, mert ezt kétféleképpen is magyarázzák. Az illető, aki a nevet viseli, úgy magyarázza, hogy régebb a zoknit, amit házilag kötöttek azt botosnak hívták. És az apja mindig kereste a botosokat s a nagyapja is, hogy állandóan, de nagyon rég, amikor az ő nagyapja élt, akkor kevés kötött zokni volt, botos, leginkább kapcát használtak, ilyen rongy darabot tekertek a lábukra. Nem is volt olyan nagyon botos és ő azt mondta, hogy mindig kereste a botosait,

tehát a zokniait s ezért ragadt rá a Botos. Mások meg azt mondják a faluban, a külső emberek, ez a saját variációja, a saját nevére és szívesen fogadja, nem haragszik, ha mondják neki, hogy Botos Jutka. Más emberek szerint azt mondták, hogy a nagyapja úgy-e mind magasak az egész család s visszafele is ilyen 1.90-es magasságú emberek voltak. Bizony szigorú ember volt és csendőr volt és bottal járt és ezért Botosnak nevezték. Hogy jön a Botos. Nem akarták azt mondani, hogy jön a csendőr. Hanem azt mondták, hogy jön a Botos. Úgyhogy a kettő között van valahol az igazság.”

Baricz (Dandár):

„Ez a Dandár egy katonai rang s ennek az embernek katonai rangja volt valamikor. Az ősekből valakinek, büszkék voltak az ősök, s a család, s a hozzátartozók, hogy mindig úgy szólították és mondták, hogy:- Jön haza a bátyánk a Dandár! S aztán ezt a Dandárt nem tudta mindenki, hogy egy rang. Ezért úgy mondták, hogy Dandárék, Dandár. Aztán rajtuk maradt, hogy Dandár.”

Baricz (Doktor):

„Ez a Doktor is egy érdekes. Egy olyan 70-80 éve alakult ki ez a Doktor. Baricz Doktor János. Valójában nem volt orvos, hanem asszisztens volt. Most 90-100 éves lenne, ha élne és mikor mentek injekcióra az emberek, akkor ő kiadta magát, bemutatkozott, hogy Doktor János, de ő nem volt doktor. S úgy szólították Doktor János. De ő közbe csak asszisztens volt. S így haláláig Doktor János maradt. Gyerekeinek a Doktor János fia, Doktor János leánya rájuk maradt.”

Baricz (Falágyító):

„A Falágyító ez egy olyan ember volt, aki nagyon lassú. Élnek most is. Itt laknak, beköltöztek Borzontól. Nagyon lassú ember volt. Mesterember volt, amíg elhúzott egy kézi vonóval a fán valamit addig jó sok perc eltelt, más már ötöt, tízet húzott azzal a kézi vonóval, mert kézi vonóval dolgoztak a fán régebb. Olyasmi, mintha egy véső lenne csak széles, hosszú s van két fogója kétfelől, kell így húzni a fát. Alakították a fát. És ez annyira lassú volt ez az ember, hogy nem bírták várni ki, amíg elkészül egy valami és elnevezték Falágyítónak, hogy lágyítja a fát. Nem elkészít belőle valamit, hanem lágyítja.”

Baricz (Harangozó):

„Harangozó az a foglalkozása volt.”

Baricz (Hitler):

„Hitler ez a háború idején állítólag magáról azt híresztelte, hogy találkozott Hitlerrel. De lehetséges, hogy igen, lehetséges, hogy nem és aztán rámaradt.”

Bege (Pap):

„Papokat hordozta Csíkszeredába s onnan maradt, hogy Pap.”

Bíró (Dusza):

„Szegénységben voltak. Dusza Feriné libákat őrzött. Aztán erről kapta a nevét. Úgy fordítottá átal, Dusza Feriné, a tolluból, mert volt a dusza párna.”

Borsos (Mézes):

„A Mézes az két fajta mézes is volt, mert az egyik azért Mézes, mert méhekkal foglalkozott, Borsos Dénes bácsiék. Mai napig is vannak méheik. Úgyhogy nevet is ezért kétféleképpen kaptak, ugyanazt a nevet egy másik család.”

Benedek (Köteles):

„Köteles ez is volt Alfaluban a kötélverő. Benedek, kötélverő volt a bácsi. Kötelet készített.”

Gáll (Dergő):

„aki nagyon büszke oda is teszi. Meg lehet figyelni a helyi hirdetésekben a helyi tévén, egyesek a ragasztott nevüket oda írják zárójelben, direkt, hogy tudják. Például Dergő Levente, ő rendszerint oda írja. De ő a nevét onnan kapta, hogy a nagyapja a kollektivizálás idején s azelőtt, mind a kollektivbe dolgoztak. S örökké a kapukon kellett dörgetni s szólítani, hogy indulnak. Reggel, szekerekkel s mentek a mezőre dolgozni. Nem csoportvezető volt, hanem volt egy neve annak, aki ezt csinálta. Nem jut eszembe. Na, mindegy, ilyen dergető ember volt és onnan kapták a nevüket, hogy Dergő, mert jön dergő, aki zörgeti meg a kaput. De ő szívesen vállalja, mert ő is továbbra is a mezőgazdaságban dolgozik, és nem tartja ezt egy csúnya dolognak, szívesen veszi.”

Gál(l) (Gázás):

„Gál(l) Éva Gázás, gázat hordtak, petroliumot hordtak. A nagyapja petroliumot hordott. S a petroliumot úgy hívtuk, hogy gáz. S Gázás Emre lett.”

Gál(l) (Rákóczi):

„Aztán meg vannak olyan emberek, akik többféleképpen magyarázzák a ragadványneveiket. Időközben kitaláltak egy jobb mesét, mint az ősöknél volt és ráfogták például azt mondták, hogy ők a Rákóczi hadsereg seregében szolgált az ő nagyapjuk s azért lett a nevük ez és így büszkén viselik. Ellenben más idősebbek nem ugyanezt mondták, azt, hogy hetyke volt, nagyozolni akart és mindig azt mondta, hogy ő ilyen hadseregbe, olyan hadseregbe fog menni, pedig el se volt menve, már akkor elnevezték.”

„Rákócziék ők azt állították, hogy a nagyapja ráírta a levélre, hogy Gál(l) valaki a Rákóczi hadseregből. S a postások kezdték el, hogy Rákóczi. Aztán nem tudom.”

Gál(l) (Suszter):

„A foglalkozása volt suszter.”

Gyarmati (Bivalyos):

„Bivalyos az bivallyal járt volt.”

Ilyés (Kádár):

„Kádár a mesterségéről. Edényeket készít fából.”

Kis(s) (Futurás):

„Azért, mert ezelőtt voltak ilyen Szövetkezetek s mindenki oda gyűlt be. S oda volt béállva. S az is másképpen Kis(s) Feri volt. Volt még egy s akkor megnevezték, mert a futura ott volt nála. A Szövetkezetnek volt egy ilyen címere.”

Kis(s) (Varga):

„Varga a foglalkozás, aki kikészítette a bőrt és lehetett belőle készíteni például lábelit.”

Kis(s) (Zsák):

„Zsák, nagyapjuk pékségnél dolgozott, malmoknál dolgoztak az ősök. Hátára csapta fel a zsákot. Nagyon kemény, erős ember volt. Más ember meg se tudta emelni, de ő vitte és nagyobb távolságra és mindig haza vitte. S aztán elnevezték Zsáknak. Zsák Pista mai napig is mondják, pedig már ükonája.”

Koncsag (Kossuth):

„Azt állítják ezek a Koncsagok, hogy azért Kossuth, mert Kossuth táborában annak idején 1848-as forradalomban részt vett. Erre ő nagyon büszke volt és aztán rámaradt, hogy Kossuth. Lehet nincs kizárva.”

Mészáros (Kerekes):

„Kerekes, úgy-e hát a szakmájához kerék készítő volt. Mészáros a neve, de Kerekes volt a ragasztott neve.”

Nagy (Fogathúzó, Foghúzó):

„A másik a magyar világba volt, hogy '43-ban. Mentünk kokozzáért fel oda az erdőre. Oda messze-messze az Ávédéba. Még innent a mezőről is tudtam az irányt, hogy hova jártunk kokozzáért. Mentünk reggel Nagy Jani bácsihoz, kihúzza a fogamot.”

Rancz (Fogathúzó, foghúzó):

„Rancz Jóska, nem orvos volt. Reggel elmentek a mezőre vetni, tavasz volt. S én bémentem a szomszédba. S ott főztek törökbúzá. S nekem adtak egy csiporba. Én befaltam egy pár szemet. Nekem a fogam lyukas volt, hát elhúztam a dalt, úgy fájt. Aztán este, amikor hazajöttek, későn, volt nyolc óra, hát tavasszal úgy-e már a nap hosszabb. Későn jöttek, hát úgy húzták ki nekem, hogy édesanyám az Isten nyugtassa, fogta a fejemet, Julia né a lámpát. S akkor Jóska bá húzta a fogamot. Hárman húztak ki egy fogat nekem. Nem volt akkor orvos, fogorvos.”

Sövér (Barát):

„Barát akart lenni.” (Egyházi rendbe akart tartozni, majd később kiszállt belőle.)

Szakács (Bőrös):

„Bőrös volt a szakmájáról, mert szűcs volt.”

4.1.6. Ragadványnevek, amelyek egyéb életkörülményekre utalnak

Ambrus (Nyári):

„A meteorológiai állomáson ott dolgozott egy ember, aki László volt, a ragasztott neve Nyári volt. Télen-nyáron egy ruhában járt, ezért nevezték el.”

Baricz (Dombi):

„Ezek érdekesek, mert egyes emberek nagyon büszkén viselik, ami rájuk maradt, de vannak, akik szégyellik és vannak, akik, ha ők mondják saját magukról, akkor büszkék, de hogyha más mondja, akkor nagyon haragszanak. Ilyen például a Dombi név. Ez itt a szomszédunkban történt, bejött hozzánk, nekünk dolgozott, hogyha én mondtam Dombi Sanyi bácsi nagyon megsértődött. Ha pedig ő mondta, hogy a Dombiak nagyon szorgalmas emberek, akkor mégis örömmel töltötte el, de én nem mondhattam neki. Ez így nagyon érdekes.”

Baricz (Fickó):

„Betyárt jelent és onnan kapták.”

Kis(s) (Puja):

„Ez a Puja a gyermeket az apja nem vállalta fel. Az asszonynak lett egy bittang gyermek s akkor ránevezte, hogy Puja, mert úgy hívták az apját. De nem volt a gyerek nevire íratva, mert úgy-e bittang gyermek volt. Nem vette feleségül se rá nem íratta. S akkor gyermek úgy hívta Puja. Így a gyermek megkapta a nevet, Puja. Az csak egy ragasztott név.”

Koncsag (Ruszk):

„Vagy a Ruszki az például, a családba egy orosz jött be még a Világháború idején s akkor őket egyből megkülönböztették, hogy Ruszkik. S úgy rá is maradt, hogy Ruszki, a Koncsagoknak, hogy ők Ruszkik.”

Laczó (Ökör):

„Azért, mert levolt fényképezve. Úgy-e hát ezelőtt szerződött borjúk voltak aztán aztot ők megtartották, jól meghizlalták. Levolt fényképezve az újságban is láttam. S az ökröt fogta a képen, azért lett Ökör Ella.”

Rancz (Puluka):

„Valamikor összevegyültek a cigányokkal. Valamelyik ága. Pulika volt a cigány és hogy ne mondják Pulikát, azt mondták Puluka.”

Mese Pista:

„Ezelőtt ennyi kocsi nem járt s mehetek a borjúk is szabadon. Maradt le s futott utána, hajtotta. Mondta:- Gyere, borjú, ne maradj le! Mesélt a borjúnak.”

4.1.7. Ismeretlen indítékú ragadványnevek

Ambrus (Bukuc), Baricz (Totó), Baricz (Kuna), Gál(l) (Kokvak), Kis(s) (Fuszilyka), Kis(s)(Veréb), Kozma (Füstifecske)

5. Ragadványnevekhez kapcsolódó, szólások és mondások

Az alábbiakban néhány összegyűjtött mondást és szólást is megemlítek, amelyek az idők során fennmaradtak az élőnyelvben. Vannak köztük olyanok, amelyeket mind a mai napig is használnak, és jómagam is használom. A következőkben ezeket a szólásokat és mondásokat ismertetném adatközlőim segítségével.

1. *„Böfög, mint Dudujné az ostyától.” – „A Dudujné is egy ragasztott név volt, állandóan böfögött.”* (Igazából Gál(l) volt a hivatalos neve.)
2. *„Menyen, mint Bege Szeredába.” – „Valamikor egy lóval, két helyes sarétával kellett vigye a papokat Csíkszeredába, ez jó 100 éve volt, még annál is több. A fia, Sanyika kb. 70 éves így több. Nem volt fuvarozási lehetőség s ő vitte, például Csíksomlyóra s arra mondták. Most már a gyakori utazókra mondják.”* Az imént említett szólás napjainkban is használatos, jómagam is használom. Bege valójában hivatalos név, viszont azért említettem meg, mivel fentebb az osztályozásban említettem, hogy Pap volt a ragasztott neve és ő innen kapta.
3. *„Ki a hibás? Pupi Tamás.” – „Ha nem került a bajnak gazdája, akkor az emberek ezt válaszolták, hisz ez a Pupi Tamás egy tehetetlen, mozgásképtelen ember volt.”*
4. *„Olyan hideg volt, hogy a kutya Hazug Pistánál a kanyarban kettétört.” – „Ezt ő mondta. Az emberek már tőle áthozták a közmondást.”* Hazug Pista nagyon sok történetet talált ki, innen ered a neve is. (A hivatalos neve Köllő Pista.)
5. *„Fügét Ecettel eltéve s Bendővel lekötve.” – „Van egy olyan nagyon jó mondás. Úgy-e Gál elvette Kis leányát, az unokája, pedig a Benedek leányával kötött házasságot. S ebből az emberek egy nagy mondást csináltak.”* Ezt a szólást több adatközlőm is megemlítette, fentebb már említettem egy adatközlőm szavaival, hogy a Füge és az Ecet is ilyen savanyú, búval bélelt emberek voltak, de smucikok. Egy adatközlőm szavai: *„S ez volt az ő családjuk s erre nagyon büszkék mai napig is mondják. Az emberek mennyire ráharapnak*

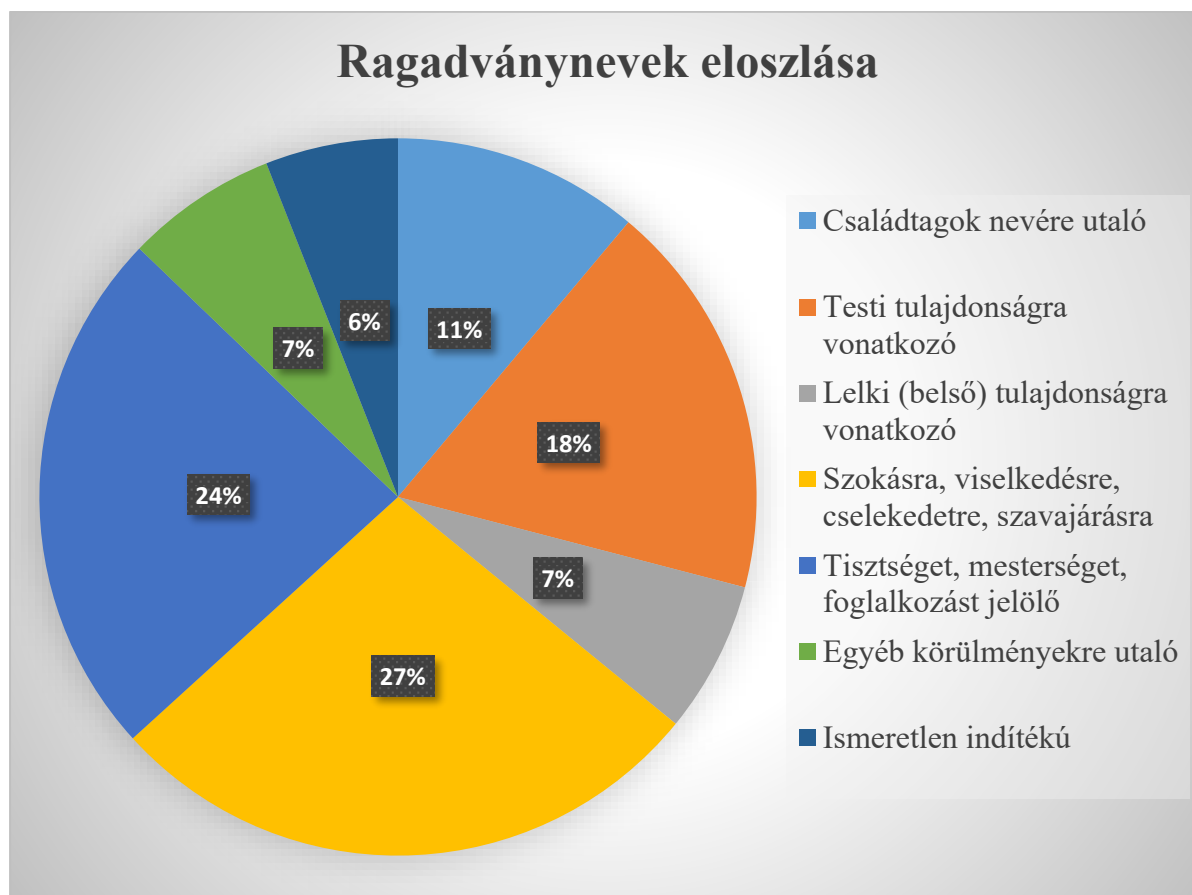
és még ebből is egy szólást gyártottak. (Hivatalos nevük: Füge-Gál, Ecet-Kis, Bendő-Benedek)

6. *„Jaj, te Nyári elásnak, s vége lesz az ivásnak!” – „Mivel iszákos volt ezért figyelmeztették őt, hogy sokat ne igyál, mert belehalsz az ivásba, az is lett a vége. S utána az emberek, az iszákosabbjainak mindig mondják. Ez egy ilyen figyelmeztető.” (Hivatalos neve: Ambrus)*
7. *„Nyerj, mint Pál-Mérnök a galambjával!” – „Mérnök ez egy ragasztott név volt. De ő valójában nem volt Mérnök. Egy egyszerű ember volt. A galambokat örökké eladta s miután eladta, mindig visszarepültek hozzá és levágták a szárnyukat és onnan is Gyergyószentmiklósról azt mondták haza sétáltak a galambok, annyira szerették a gazdáját. S erre használták.” (A hivatalos neve: Pál)*
8. *„Igyál, egyél rendjével, hanem megpukkadsz, mint a Tyuhajáné pulykája!” – „Nagyon sok pulykája volt s állandóan repültek ki az útra s mivel Borzont egy szalagtelepülés gyorsan mentek az autók, repültek ki az útra s az autók nem tudtak megállni, s akkor megpukkadt.” Borzont települése Gyergyóalfaluhoz tartozik közigazgatásilag.
„Rendre utasítás is van, ami annak idején neki is szólt, hogy rendjébe kellett volna, tartsa, de ugyanakkor a mindennapi életre is, hogy ne zabáljuk agyon magunkat, mert az nem jó.” (A hivatalos neve: Gál(l))*
9. *„Mócsi úgy dolgozzál, mintha örökké élnél, úgy imádkozzál, mintha holnap halnál meg!” – „S hogy egy jó kívánságot is mondjak, ami a szép hitű életre ösztönöz minket!” (A hivatalos neve: Sándor)*
10. *„Kelj fel, mert már Sánta Marika a falu végén megpihent!” – „A lusta emberre társították, hogy kelj fel, mert Sánta Marika a falu végén már megpihent, mivel ez olyan sánta volt, hogy alig tudott menni, de már reggel korán indult ő koldulni, ezér' a lusta embereket ezzel ösztönözték, hogy mert még Sánta Marika is gyorsabb, mint ők. A lusta gyerekekre, emberre mondták, hogy ne aludjanak délig, keljenek fel, mivel még Sánta Marika is dolgozott, járt, mint ők.” (Hivatalos neve: Bakó)*
11. *„Barát barát, de kabát az kabát.” – „Hát ő milyen Jóska, Barát Jóska, Szamár Jóska, már minden Jóskának mondják, mert úgy-e volt egy szamara és róla nagyon sok adoma született Kissné Portik Irén egy könyvbe össze is írta, megjelent és nagyon sok ember tud róla. S így hozza kapcsolódóan egy közmondás is megjelent, ami azt jelenti, hogy anyagi dolgokban becsületesen kell eljárni s a barátot méltányosan ki kell fizetni.”
„Tulajdonképpen az adoma úgy volt, hogy '62-be' kollektivizáltak és az ő földjeit is elakarták venni s az egyiket, na, hogy megcserélik, hogy egy földje legalább maradjon. S ő mondta, hogy nem cseréli meg a földjét, mert jó minőségű és jó helyen van. S mondták,*

hát nem számít a föld az föld, mondták a párt aktivisták és ő mondta, de ez nem így van. Nem tudta meggyőzni, egyébként ez egy nagyon szerény körülmények élő nagyon okos ember volt, mert szerzetes volt. Csak nem maradt meg a rendbe, hanem haza jött '43 vagy '44-be a háború idején. Aztán vett egy szamarat magának s avval hordta a petroléumot. Na és ide visszatérve nem tudta bizonyítani be nekik, hogy a rossz minőségű föld nem egyenlő a jó minőségűvel. Ezért fogta magát, neki egy petroléumos kabátja volt, egy rossz, szakadt nadrágja és leakasztotta a Néptanácsnál a fogasról a bőrkabátot, kiabáltak az urak, a polgármester, hogy: - Hó, hó, hát a kabát a bőrkabát a miénk! Hát az miféle mit rak oda helyibe, hát vesse csak le! S erre ő visszaszólt, hogy: - Föd, föld s kabát, kabát! S akkor az urak megértették, hogy a jó minőségű nem egyenlő a rossz minőségűvel. S aztán egy ilyen közmondás is lett belőle.”

6. Összegzés

Összegzésként megállapíthatom, amit a kutatásom folyamatában is tapasztaltam, hogy rengeteg ragadványnev született és maradt fent mind a mai napig, sőt újak is keletkeznek.

Hiszen kutatásomban 117 ragadványnevet és 11 szólás-mondást elemeztem, a faluban több mint 200 ragadványnev jutott a tudomásomra, de ennél még valószínűleg több van. De mivel ezek a régi időkben keletkeztek, ezért szerettem volna egy kicsit az adatközlők segítségével „visszamenni az időben”, és megtudni olyan információkat, amelyek eredményeként közelebb kerülhetek a falu hagyományához, történelméhez. Hiszen Gyergyóalfaluban a ragadványnevek már hagyománnyá váltak, és tovább is öröklődnek. Bizony vannak olyan nevek, amelyek már annyira régiek, hogy már adatközlőim sem tudták eredetüket. Ez a tény is arra ad bizonyosságot, hogy mivel egy igen régi településről beszélünk, a ragadványneveink is oly régre nyúlnak vissza. „Mert ez a faluközösségből került ki s nagyon rég.” Egy adatközlőm nyilatkozatát idézve: „Ha a család kihal, a név is kihal vagy nagyon kevesen ismerték. Nagyon régi és az idősebb generáció nem mondogatja, akkor is kihal. Ebben a két esetben tűnnek el ezek a ragadványnevek. De egyébként, hogyha élnek a hozzátartozói

úgy általában megmarad.” Továbbá szintén adatközlőm által idézve: „Akkor sem lehet 100% megmondani eredetüket, mert, aki a viselője, az nem beszél róla, nem büszke rá és van úgy, hogy a szomszéd, idősebbek nem tudják. Minden névnek nem ismerjük, mert hogyha a falunak a másik végébe lakik, akkor nincs ahonnan tudja. Még az idősebbek sem tudnak mindent. De hogy létezik és van azt tudjuk.”

Nagyon gyakran használták a gyerekek is egymás között legtöbbször csúfolódásként: *„A gyermek az egyik a mással csúnyán beszélt, mondták a ragasztott nevüket.”* Előfordult olyan a vezetéknév között, amelyeknek egyszerűen nem volt ragadványneve. *„Amelyiknek nem volt, az nem szolgált rá valamire, vagy kevés volt belőlük.”* Felvetődött mindemellett a kérdés bennem a gyűjtésem során, hogy ezek a ragadványnevek, esetleg ugyanúgy öröklődnek-e, mint a vezetéknév, hogy férfiágról viszik tovább. Egy adatközlőm azt nyilatkozta, hogy nem, mivel a nő is tovább viheti, és rámaradhat családjára. Megemlíteném azt, miszerint a temetőben is egyes sírköveken láthatóak a vezetéknév és keresztnév között a ragadványnév kezdőbetűje rövidítve. A hozzátartozóim sírkövén is fel van tüntetve, mivel Kiss Miklósok voltak, így megjelenik a Kiss M. jelzés. Valószínűleg inkább az ősöktől örökölt nevek vannak feltüntetve, és azok, amelyekre nem haragudtak.

Zárásként hozzátenném, hogy nagyon sok érdekes információval gazdagodtam, gyűjtésemet a jövőben folytatni szeretném, ezáltal is közelebb érezve magam szülőfalumhoz.

Mellékletek (adatközlők)

A kutatásomban segítséget nyújtó adatközlőim:

Név	Születési év
Adatközlő 1	1930
Adatközlő 2	1935
Adatközlő 3	1961
Adatközlő 4	1954
Adatközlő 5	1938
Adatközlő 6	1955
Adatközlő 7	1969

Felhasznált szakirodalom:

BALÁZS JUDIT 1982. A ragadványnevek szerepe Rábaszentandrás névrendszerében.

NyudÉrt. 114. Akadémiai Kiadó, Budapest.

BALOGH LÁSZLÓ 1966. A számosszegi ragadványnevek rendszere. In: MNyJ. XII., Debrecen, 109–135.

(letöltés ideje: 2023. 03.18:

https://epa.oszk.hu/02200/02298/00010/pdf/EPA02298_MNyJ_1966_109-136.pdf)

BAUKO JÁNOS Ragadványnév-vizsgálatok kétnyelvű környezetben (Négy szlovákiai magyar település ragadványnévrendszere). ELTE BTK Doktori disszertáció. Budapest, 2007.

(letöltés ideje 2023.03.10: <http://doktori.btk.elte.hu/lingv/bauko/disszertacio.pdf>)

B. GERGELY PIROSKA 1977. A kalotaszegi magyar ragadványnevek rendszere. Kriterion Kiadó, Bukarest.

(letöltés ideje: 2023.03.15:

<https://edit.elte.hu/xmlui/static/pdf-viewer-master/external/pdfjs-2.1.266-dist/web/viewer.html?file=https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/10669/N%c3%a9vtani%20%c3%89rtes%c3%adt%c5%91%202%20-%2079%2018.pdf?sequence=1&isAllowed=y>)

Hajdú Mihály 2004. Általános és magyar névtan. Személynevek. Osiris Kiadó, Budapest

HAJDÚ MIHÁLY 1994. Magyar tulajdonnevek. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

(letöltés ideje: 2023.03.25: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4720/1/129-133_Biro.pdf)

KÁLMÁN BÉLA 1962. Szavajárási neveinkhez. In: MNyJ. VIII., Tankönyvkiadó, Budapest, 139–142. (letöltés ideje 2023.03.26:

https://epa.oszk.hu/02200/02298/00023/pdf/EPA02298_mnyj_1962_08_139-142.pdf)

KÁLMÁN BÉLA 1989. A nevek világa. IV. átdolgozott kiadás. Debrecen.

KERTÉSZ IMRE 1975. Sorstalanság.

(letöltés ideje: 2023.03.22:

https://konyvtar.dia.hu/html/muvek/KERTESZ/kertesz00004_kv.html)

LŐRINCZE LAJOS 1951. Szempontok és adatok személyneveink újabbkori történetéhez. In: MNyj. I., 64–94.

(letöltés ideje: 2023.03.20:

https://books.google.ro/books/about/Szempontok_%C3%A9s_adatok_szem%C3%A9lyneveink_%C3%BA.html?id=5CJuYgEACAAJ&redir_esc=y)

MÁRTON GYULA 1945. Gúny- és melléknevek Magyarlónáról és Jegenyéről. In: Erdélyi Múzeum L. Az Erdélyi Múzeum-Egyesület kiadása, Kolozsvár, 88–93.

(letöltés ideje: 2023. 03. 20: <https://eda.eme.ro/items/e86a90d1-efbf-43c5-bced-420fcb846a65>)

ÖRDÖG FERENC 1973. Személynévvizsgálatok Göcsej és Hetés területén. Akadémiai Kiadó, Budapest.

(letöltés ideje: 2023.03.20: <http://real-eod.mtak.hu/12789/>)

J. SOLTÉSZ KATALIN 1979. A tulajdonnév funkciója és jelentése. Akadémiai Kiadó, Budapest.

(letöltés ideje: 2023.03. 24:

<https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/11642/18.pdf?sequence=1>)

SZILÁDY ÁRON 1873. A nevekről. In: Nyr. 2: 11–18.

TÓTH KATALIN 1966. A Karancs vidéki ragadványnévadás kérdéseihez. In: MNyj. XII., Debrecen, 95–107.

(letöltés ideje: 2023.03.24:

https://epa.oszk.hu/02200/02298/00010/pdf/EPA02298_MNyJ_1966_095-108.pdf)

Szómagyarázatok:

Letöltés ideje 2023.03.13: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/magyar-nyelv-es-irodalom-31D6/a-nyelvhasznalat-kerdesei-383D/szemelynevek-hajdu-mihaly-39ED/>

Letöltés ideje 2023.03.13: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/pannon-pannon-enciklopedia-1/magyar-nyelv-es-irodalom-31D6/a-nyelvhasznalat-kerdesei-383D/szemelynevek-hajdu-mihaly-39ED/ragadvanynevek-3A1C/>